

103.

I.N.I.
DISPUTATIO
DE
ANGELIS,
QVAM
ANGELO FOEDERIS, CHRISTO JESU,
ANNUENTE
sub
Præsidio
VIRI
AMPLISSIMI atq; EXCELLENTISSIMI
DN.

IOHANNIS CHRI-
STOPHORI Hundeshagen/
Logic. & Metaphys. Prof. P. & Ordinarii celeberrimi,
DN. PATRONI, PROMOTORIS ET
PRÆCEPTORIS SUI OMNI OBSERVANTIAE CULTU
ÆTERNUM DEVENERANDI
Publicæ ventilationi submittet
HENRICUS DÖDINGIUS,
RADENSIS VVESTPHALUS. *Theol: dogm:*
Ad diem IIX br. *X, & Angelis in gen:*
In Auditorio Philosophorum 140.
Horis locoque consuetis

J E N Æ,
Literis Bauhoferianis,
ANNO M DC LX VIII.

Theol. evang.
dogm.
245, 54

Sächsische
Landesbibliothek
Dresden

I. N. J.

DISPUTATIO PHILOSOPHICA
DE
ANGELIS.

§. I.

Non temere est dictum, quod Julius Cæsar Scaliger in Exercitationibus suis ad Hieronymum Cardanum scribens pro tulit: *In rebus à sensu remoris balbutit humana lingua. Praeclari cuius effati præclaro isto Virò dignissimi meritò nosmet in præsenti reminiscimur, cùm Angelorum substantiarumistarum ab omni materiâ & à sensu quàm maximè remotarum naturam sub incudem Disputationis præingenii tenuitate revocare animus sit. Quæ diafepsis quô difficilior eò faciliorem, sicubi hæsitavimus, veniam ab æquis æstimatoribus nobis certò pollicemur.*

§. 2. Est autem nomen Angeli, nomen officii non naturæ, quô de consultantur ipsi Theologi. Apud gentiles Philosophos sæpenumerò, ut tradit Cl. Dn. Prücknerus in spicileg. Con. Pneum Disp. 3. vocabantur Δαιμones, quasi δαιμones i. e. scientes, gnari, periti. Hinc pro diversitate Angelorum facta sunt specialiora nomina, ut alii εὐδαιμones, alii κακοδαιμones appellati fuerint. *Doctrina Aristotelis ipsas consuevit vocitare intelligentias, monente B. ZEISOLDO in Disp. de exist. Angel.* §. 1. cum quo etiam faciunt B. Scheibl. in part.

A

spec.

Spec. Met. l. 2. c. 4. art. 1. n. 3. Sonerus in comm. ad lib. XII, Metaph. Arist. c. 8. p. m. 670. & alii complures.

§. 3. Dari hujusmoodi Angelos variis variè ex Naturæ Lumine probare ausi sunt. Aristoteles & alii post ipsum ex motu Cœli in cognitionem Substantiarum Separatarum penetare voluerunt. Cùm enim viderent, motum Cœli & cœlestium esse perpetuum, & juxta eorum opinionem, principio ac fine carentem, illum non posse fieri quām ab Intelligentiâ conjecturabant, atque idcirco ilias Orbium Cœlestium motrices esse assertebant, assignantes cuilibet Orbi peculiarem intelligentiam, quæ illum circumrotaret, quæ doctrina invenitur apud Aristotelem in n. Metaph. à cap. 6. & seqq. Unde aperte dicit Fr. Suarez disp. Met. 35. l. 1. n. 13. *Ex motu Cœli Philosophi, præsertim Aristoteles devenerunt in Intelligentiarum cognitionem.* Huic φιλοσόφῳ Jacob. Mart. Exerc. Met. l. 2. Exerc. 3. theor. 1. Esse Angelos, inquiens, colegerunt Philosophi saniores ex orbium cœlestium motibus. Quam etiam rationem à motu Cœli desumptam urget Sonzinas in 12. Met. quest. 1. & alii complures.

§. 4. Verum enim verò quis tām ab omni mente re motus est, ut non videat consequentiam Aristotelis esse vanam? Etenim motus orbium cœlestium potest adscribi formæ cœlorum ut principio intrinseco, quod probatur h. m. Q. habet materiam, illud habet principium motus, & per consequens si movetur, principio illi intrinseco motus illi adscribitur. Sed cœlum habet materiam. E. habet etiam principium motūs, Major ab omnibus habetur in concessis. Minor probatur, quia cœlum in se habet materiam & formam. Deinde probari potest ita: *Quicquid est forma substantialis constitutiva cœli, illud quoq. est principium activum motūs in cœlo.* Sed forma specifica cœli est ejus forma substantialis constitutiva. E. forma specifica cœli est

liest

licet principium activum motus in cœlo. Minor iterum est
 concessa. Major est Aristotelis. Ut autem hæc sententia
 jam probata fundamentō satis firmō niti videatur, nihilo-
 minus tamen reperiuntur Philosophi, qui Aristotelis sen-
 tentiam, quod scil. cœlum ab Intelligentiis moveatur, am-
 plecti conantur. Probant autem eam ita: Omni motui na-
 turali opponitur quies; Motui cœli non opponitur quies.
 E. motus cœli non est naturalis. Resp. Major potest du-
 pliciter intelligi (1.) ita: Omni motui naturali opponitur
 quies sc. actualis, sic negatur major (2.) Omni motui oppo-
 nitur quies vel in actu primo vel in actu secundō, & sic Mi-
 nor negatur, quæ hæc erit: Motui cœli non opponitur
 quies nec in actu primō, nec in secundō. Porrò argumen-
 tantur ita: *Omnis motus naturalis est progressus ab imperfectō*
ad perfectum. Motus autem cœli non est progressus ab imperfe-
ctō ad perfectum. E. non est naturalis. Resp. Major si uni-
versaliter accipitur, vera non est, nam v. gr. Mutatio, quā
ex homine fit vermis, est motus naturalis, & tamen non
est progressus ab imperfectō ad perfectum, sic potius à
perfectō ad imperfectum. Sciendum igitur, quod major
possit dupliciter intelligi. (1.) ita: Omnis motus naturalis
est progressus ab imperfectō ad perfectum i. e. ab eductione
formæ ignobilioris ad educationem formæ nobilioris, sic ma-
jor est falsa ob instantiam jam datam. (2) Omnis motus
naturalis est progressus ab imperfectō ad perfectum i. e.
per motum naturalem subiectum à potentia in actum duci-
tur quoque modō. Sic major est vera. Minor autem,
quæ hæc erit. Motus cœli non est progressus ab imperfe-
ctō i. e. à potentia movendi ad perfectum h. e. ad actum
movendi, h. m. falsa est; eō momentō enim, quō DEUS
cœlum creavit, non statim fuit motus, sed habuit poten-
tiam movendi, quæ postmodum jubente DEO fuit tradi-

Et in actum. Ex abundantia ita argumentamur: Quicquid non est principium activum physicum, ab eo motus naturalis non potest esse: Sed intelligentia non sive principium activum Pby-
sicum. E. Ex his palam est, illam rationem a motu coeli desumtam, esse nullam & exinde non posse, firmiter probari in hac rerum Universitate dari Angelos. Quia stellae pos-
sunt moveri per formam suam a natura inditam, ut nullum
externo motore opus sit, sicut enim ad hoc, ut corpus na-
turale grave secundum naturam deorsum feratur, non re-
quiritur Angelus tanquam externus motor, sed corpus il-
lud per formam & insitas qualitates deorsum movetur; ita
ad hoc, ut stella motu naturali in orbem moveatur, non re-
quiritur externus motor, sed totum hoc adscribendum est
formae & Naturae, quam quilibet stella a Creatore suo ac-
cepit.

S. 5. Aliam viam rem aggreditur ipse Suarezius, qui cum dicto loco disputasset & ratione demonstrasset possibi-
litatem essendi & existendi Angelorum, statim illam trahit
ad actualem eorum existentiam n. 5. inquiens: ideo supposita
effectus possibilitate solum ex ratione movente divinam volun-
tatem & consentanea fini & intentioni ejus colligere possumus,
has substancias non solum esse possibles, sed actuetiam reperi-
ri. Quam rationem acceptat Scheiblerus l. all. qui dicit: posito
quod natura Angelica sit possibilis, satis bene elicetur, quod etiam
de facto sit in mundo: duabus de causis: Nam (1.) ad perfe-
ctionem mundi requiruntur omnes species possibles. Unde si dees-
sent Angeli, mundus perfectus non esset, quia isti supponuntur
esse res nobilissima. (2.) In essentiâ Angelicâ significatur maxi-
ma angelorum assimilatio ad DEUM. Et nulla creatura est, que
plus participat de attributis divinis: At non est credibile ullum
modo, DEUM, cum alias res viles intulerit mundo, eidem non
addidisse Angelos, tanquam nobilissimum sui speculum, in quo
scilicet tota divina perfectiones reluceant. Hactenus ille.

S. 6.

§. 6. Sed hi Autores in arenâ ædificant, & nihil minus faciunt, quâm quod ex Lumine Naturæ Angelorum existentiam ostendunt. Siquidem plane nulla consequentia apparet in eo. Angeli sunt possibles. E. in rerum naturâ actu existunt; productio enim rerum non solum ex omnipotentiâ DEI, quâ quidem omnia factibilia efficere potest, sed simul & potissimum ex efficaci Voluntatis divinæ decreto æstimanda est, nimirum, an DEUS, cùm potuerit Angelos facere de potentia suâ absolutâ, voluerit etiam illos facere, imo an fecerit, & Universo huic adjunxerit. Et sanè nullum est dubium, quin materia prima adhuc habeat potentiam ad multas & diversas rerum species, quæ tamen nunquam factæ sunt, nec etiam unquam fient, nec tamen licet argumentari: *Ha species sunt possibles, E. actu dantur in rerum naturâ.* Hinc non immerito Mendoza disp. 12. de Intell. creat. sect. 2. §. 10. exclamavit: *O DEUS bone, quam multa fecisses, si, quæ potuisti, fecisses.*

§. 7. Probat autem Scheiblerus suam consequentiam cum Suarezio ex Thomâ in I. part. quest. 50. art. 1. (1) à perfectione Universi. Quam rationem tamen vacillare qui non videt, minus prudentia quâm lapis habeat, oportet. Certum quidem est, quod DEUS fecerit mundum in suô genere perfectum, ad hujus autem perfectionem Angeli de factô non requiruntur, potuisset enim Creator hunc mundum condere perfectum missis Angelis. Nam perfectio Universi non est æstimanda ex singulis rerum speciebus, in quibus infinitas quædam esse potest cùm DEUS Angelos adhuc alios producere possit, qui longo excellentiæ gradu illos, qui produxi sunt, relinquerent, & iterum excellentes, qui illos superarent, & tamen in infinitum à perfectione DEI distarent. Deinde (2) Scheiblerus existentiam Angelorum probare conatur ab assimilatione ad DEUM:

A 3

Verum

1071.

Verum causa univoca assimilare sibi conatur effectum; Pater enim ut causa univoca intendit generare Filium sibi similem, at de causâ æquivocâ, qualis est DEUS respectu Mundi, quis adserat eam assimilare sibi effectum? Et supposito quod causa in effectu sui similitudinem relinquit, sufficere potest ad hanc similitudinem Dei exprimendam, quod homo factus est ad imaginem & similitudinem ipsius, adeoque eô ipsô DEUS sui similitudinem reliquerit. Et quid refert, quod in Angelis perfectior similitudo ponatur? potuisset enim DEUS illam nolle producere humana contentus. Imo nunc & in posterum posset producere altiores & excellentiores Naturas spirituales ipsis Angelis jam productis, in quibus major & iterum major significari possit assimilatio ad DEUM, nec tamen de facto illos produxit. *Vide B. Zeisoldum in Disput. de Exist. Angel. §. 17. & 19.*

§. 8. Nec est, quod aliquis referente Virō prælaudatō in disp. cit. §. 10. existentiam substantiarum Spiritualium h. m: ex Lumine Naturæ ostendere allaboret. Datur substantia immaterialis incompleta. E. datur etiam completa. Incompleta enim imperfectior, completa magis perfecta est. Si ergo illa potest esse, quidni etiam hæc? Hanc consequentiam cum suâ probatione vanam esse palam est. Nam quantumvis substantia completa perfectior sit, quam incompleta, non tamen sequitur, quod illa sit actu, quia hæc est actu. Neque enim perfectior substantia magis est objectum potentiarum divinarum, quam imperfecta, & DEUS non tenetur ideo illam producere, quia alteram nempe incompletam produxit, siquidem non tenetur ad objecta ex se perfectiora; sed quicquid vult, facit.

§. 9. Thomas 2. cont. Gentes cap. 46. & Scheibl. d. l. num. 7. p. m. 183. Angelos lumine Naturæ innotescere pro-

probant ex ipsorum effectibus, quos in hominibus apprehensiis & energumenis fieri novimus. Hi enim s^æpè sunt idiotæ, & tamen loquuntur variis linguis, de rebus aliis incognitis, blasphemando, quandoque & mentiendo. Illorum igitur actuum necessariò danda est aliqua causa. Non autem sufficiunt ad illos præstandos homines ipsi, quos supponimus esse idiotas talium rerum ignaros & imperitos in linguis. Neque hi actus referendi sunt ad DEUM, quia sunt illi cùm blasphemias & mendaciis conjuncti, quæ divinæ Veritati repugnant. Ergo est alia quædam creatura præter hominem & DEUM, quæ istos actus cieat. At hæc non est alia quæm Angelus. Verum Beccanus in Theol. Scholast. p. I. tr. 3. c. I. q. I. n. 3. Gregor. Valent. tom. I. disp. 4. q. I. Excellentissimus Dn. Ebelius in Colleg. Metaph. publ. part. Spec, disp. 6. §. I. & Excell. Dn. Scherzerus in disp. de Ang. th. 4. n. 4. Et hanc rationem pro nullâ habent, adserentes, omnes illos effectus posse quoque præstari ab animâ separatâ. Etenim hæc notitiâ variarum linguarum, quas in hæc vitâ didicit, non destituitur, & juxta hos Autores, (quod quidem nos in præsenti non disputabimus, neque cuiquam litem ob id movebimus) potest habere voluntatem male agendi, & potestatem movendi corpora alia, cùm nulla repugnantia sit, quò minus anima separata substantiam completam ut in essendo imitatur, ita quoque in operando. Sunt verba Exc. Dn. Ebelii in disp. de Angel. §. 3. Quibus jam adsertis stantibus non magis è lumine Naturæ probari potest, Angelos hosce actus edere, quam dicere eosdem quoque ab animabus defunctorum provenire posse. Inquis: nullum habemus indicium hos actus ab animâ separatâ edi. Resp. neque aliquod ex lumine Naturæ habemus indicium, illos potius ab Angelo fieri, quæ ab animâ separatâ, & si quoddam detur, eadem ratione animæ separatæ potest applicari. Vide ss. Aa. citat. Et sane licet ex eo, quod

Obses-

Obsessus variis linguis loquitur, colligi possit, in obsessō esse aliquid, aliquam causā, à quā obsessus habet hoc, quod diversis loqui potest linguis, nondum tamen sequitur, naturaliter posse cognosci illam causam esse substantiam simplicem s. Spiritum. Ex eō enim, quod aliquid est alicujus effēctūs causa, nondum sequitur, quod sit Spiritus.

§. 10. Quod si quis oggerat ab energumenis & arreptitiis futura nonnunquam prædici, quod animæ separatæ convenire nequit. Illi Resp. futura illa aut à causis natura- libus & necessariis dependere, aut à causâ liberâ. Si illud, etiam homines (& consequenter animæ separatæ, utpote quæ multò actualiores sunt animis conjunctis) ea conjectu- rare possunt; si hoc, tunc ne quidem Angeli ipsa certò & apodicticè (nisi probabiliter tantum) absque revelatione di- vinâ factâ novisse queunt, ut infrà audiemus.

§. 11. Denique alii, è quorum numerō est Vazquez, ex Magorum & Incantatorum operibus Angelorum exi- stentiam ostendere audent; quæ quidem, fatebimur equi- dem, magnam probabilitatem post se relinquent; interim ta- men non sunt tantij valoris, ut aliquem sacris literis non im- butum & μετάπλωτον reddere queant. Quicquid jam sit de Lumine Naturæ, certi sumus ex sacrō Codice Angelos esse, qui ita disertè hoc affirmat, ut negari aut saltē in dubium vo- cari non possit, nisi ab eo forsitan, qui vel de certitudine Scripturæ dubitare, vel ejus perspicua verba pro lubitu, in quemcunque vult sensum, torquere audeat. Ita loquitur Dn. D. Musæus in Disp. de Angel. §. 13.

§. 12. Quidam antiquiorum Philosophorum, prout ex Aristotele refert Gregor. de Valentiâ. Tom. I, Theol. Comm. disp. 4. qv. I. punct. I. utpote Lucinianei, Epicurei, Democritus, Auerrhoes, quibus hodie ad stipulari videntur Anabaptistæ nonnulli, David Georgiani & Libertini, qui er- torem

1076
108.

errorem hunc ex orco superiori seculo revocarunt, item Quakeri hodierni in Angliâ, docent: non esse peculiares creaturas, qui vocentur Angeli: Sed si quando DEUS exserat suam potentiam ad puniendum vel nocendum, hoc vocari malum Angelum: bonum contra Angelum appellari, si quando DEUS nos custodiat ac conservet. Et sane loca scripturæ, quæ adduci solent pro creatione Angelorum suas habent difficultates, præsertim quod attinet locum ex Psal.

104. v. 4.

עַשְׂתָּה מִלְאָכֵיו רוחות מִשְׁנְתֵּיו אֲשֶׁר לְהַט :

Faciens Angelos suos Spiritus, Ministros suos ignem flagrante.
Quæ verba solent dupliciter explicari. (1)ut רוחות ו Spiritus accipiatur de Ventis & Astatibus, & nomen Spiritus stet loco subjecti, Angelus autem loco predicatori. h.e facit Angelus Spiritus i.e. facit, ut venti & flatus sint ministri ejus, & scilicet iusta ejus exequantur. Item, facit Ministros suosflammam urentem i.e. facit ignem Ministrum suum, vel ministeriō ignis utitur. Ei putant quidem Psalmem respicere eò, quod DEUS, quando arduum aliquod opus in terris peragere vult, sè penumero ventorum ministeriō utatur, sicut patet de Pharaone, cum venti præcipitarent eus currus in mare. Similiter v.gr. ignis ministeriō usus est, in puniendis Sodomitis: stante hâc explicatione locus hic de creatione Angelorum explicati nequit. Alii verò explicant locum hunc de Angelis, putant autem, quod David h.l. non loquatur de creatione eorundem, sed potius de coram ordinatione ad officia; ipsorum originem præsupponi potius, quam h.l. significari, & hi ita textum explicant: *Faciens Angelos suos vel ces ut ventos, ut celeriter expediant mandata, & tanquam urentes flamas, ut potenter exequantur iusta, sicut flamma omnia penetrat, omnia consumit.* Alii verò explicant locum hunc de creatione

B

tionē

tione Angelorum, ita tamen, ut simul includatur officium; & sensus sit; *Faciens Angelos suos*, i.e. *creans Angelos suos veloces*. Quæ explicatio est cœteris præferenda, ceu late hæc deducunt heologi; quibus haec rem discutiendam relinquimus, nobis autem hæc enarrasse sufficiat, ne falcam in alienam messem misisse dicamur.

§. 13. Est autem Angelus *Spiritus finitus & completus*. Ubi præsupponitur eum esse substantiam, quippe quæ de *Spiritu* quidditativè prædicatur, & consequenter qq de *Angelo*; paterque hoc inter alia ex eō, quia Angeli sunt nobiliores quovis corpore, & apprehenduntur tanquam entia intellectualia sive intelligentia, at hæc non conveniunt nisi substantiis. Deinde si Angeli non essent substantiæ, essent accidentia, & consequenter essent in subjecto aliquo, quod absurdum. Illud enim subjectum aut esset immateriale, aut materiale & corporeum: immateriale ostendi non potest, illud enim aut esset DEUS, aut anima rationalis, quia præter DEUM & animam rationalem nullæ aliæ sunt immateriales substantiæ; at verò absurdum est, Angelum esse in DEO vel animâ hominis tanquam in subjecto: Nec materiale potest esse illud subjectum, quia Angelus nullam habet proportionem ad subjectum materiale & corporeum.

§. 14. Dicitur autem Angelus (1) *Spiritus*, quâ vox distinguitur à quovis corpore, cui opponitur *Spiritus*. Quum verò vox *Spiritus* valde sit lābigua, paucis notasse juvabit varias illius acceptiones. In Theologiâ seu Sacra Scripturâ quot modis sumatur, Theologis explicandum relinquimus. In Philosophiâ sumitur (a) *falso*, quatenus à Platone & Platonicis fingitur *Spiritus* pro mediâ quâdam naturâ inter animam & corpus, ut dissimiles naturas uniente, hinc nonnulli tres hominis partes somniarunt, quas refutavit B. Sperlingius in *Anthrop. Proœm. c. 2. q. 5. (β)*

Impro.

1070
109.

Improprié, à physicis pro corpore subtili & tenui; vel pro ipso corpore, quod ex ore respirantis egreditur; vel pro Vento; vel pro corpore tenuissimo membra pervadente ex sanguine puriore & vapore genito, quod facultatum & animæ vehiculum dicitur à nonnullis. Et hic Spiritus triplex constituitur. 1. *Naturalis*, qui in Hepate originem trahit, & ab eō ad conservandas facultates animæ naturales, Auctricem altricem & procreatricem funditur per venas. 2. *Vitalis*, qui in corde generatus per arterias ad facultatum vitalium in operationibus suis conservationem tendit 3. *Animalis* in cerebro oritur, in quantum ipsa cerebri substantia Spiritus vitales exhalantes assumit, & in Animales convertit, & per nervos ad facultates sensitivas in operationibus conservandas transmittit; vel pro Spiritu quasi præternaturali, qui in membrorum inflationibus seu tumoribus & rugitu ventris suboritur nonnunquam; vel pro formis corporum purioribus ex crassiori materiâ extractis, ut Spiritus absinthii, salis &c II. pro animâ vivente ipsarum plantarum & bestiarum, quæ forma materialis dicitur. (γ) *Proprié*, pro substantiâ immateriali & incorporeâ, non quidem ἐξ χρῶς pro substantiâ immateriali, independenti simpliciter imutabili nempe solô DEO Sed pro omni substantiâ immateriali, sive ea dependens, sive independens, sive completa sive incompleta sit. Jam licet vox Spiritus etiam rebus corporeis, ut vento, aëri & aliis interdum attribuatur, tamen quando de vivente & intellectu præditâ substantiâ absolutè prædicatur, quod sit Spiritus, tunc illa vox aliter accipienda est, prout scil. incorpoream & omnis materiæ expertem substantiam denotat, quod exemplorum inductione ostendi potest. Nam nulla intelligens substantia dicitur absolutè Spiritus præter D E U M, animam rationalem & Angelos: quia autem de DEO & animâ rationali aliunde

B 2

constat,

1077
constat, quod immateriales fint nec ulla urget ratio, ut de Angelis adhibitam vocem Spiritus aliter accipiamus, meritò ipsos etiam immateriales & incorporeos esse asserimus. Et quantumvis Angeli Patribus quibusdam appellentur corpora, per corpus tamen intelligunt non compositum aliquod ex materiâ & formâ, sed substantiam & verum ens, quod umbræ Φάσει & Φαντασμαπί opponitur, quo sensu & ipse DEUS, teste Scheibl. c. l. corpus à Tertullianô vocatus fuit.

§. 15. Dicitur (1) *finitus*. In Metaphysicis explicatur aliâs, quid finitum, quid infinitum. Melioris cognitionis ergo notamus obiter exinde, finitum hic non sumi 1. pro causarô finis, quemadmodum formatum notat formæ causatum; Effectum notat causatum causæ efficientis. Nec 2. pro eô, quod ad finem est deductum, quomodo bellum dicimus esse finitum. Nec 3. pro *definito*, sicut vocabula ista nonnunquam solent confundi, finitum & definitum, item: infinitum & indefinitum seu indeterminatum. Sed 4. pro eô, quod certas suæ essentiæ limites habet ob dependentiam à DEO, ad cuius nutum est mutabile; & sic notat id, quod fines & terminos essentiæ agnoscit. Esse autem Angelos tali modô finitos, patet vel inde, quia habent esse participatum & dependens. A se enim non sunt, essent alias indèpendentes & infiniti, atque sic plura infinita forent, quod absurdum. Additur (3) *Completus*. Quô vocabulô distinguitur ab Animâ hominis, quæ est incompleta. Dicitur autem incompleta, quia ex naturâ suâ ordinatur ad totum constituendum, nempe hominem. Cum autem Angeli hōc modô non ordinantur ad constituendum Compositum, ideo Angeli non sunt incompletæ; sed completæ substantiæ.

§. 16. Existentiâ & quidditate Angelorum ostensâ ad attributa eorum properandum est, ubi primô loco occurrit ipsorum *simplicitas*, quod attributum non est eō sensu acce-

1079
170.

acceptandum, quasi in Angelis prorsus nulla **compositio** reperiatur, sed dicuntur illi propterea simplices, quia non sunt compositi ex materiâ & formâ, nec ex partibus integrantibus. Nam aliâs datur in ipsis (1) **compositio ex subiecto & accidente**; quandoquidem justitia, scientia, actus, ubi & id genus alia, quæ iis insunt, accidentia sunt & realem in ipsis compositionem important. (2) **Ex essentiâ & subsistente**, quæ duo in creaturis realiter differunt, & ita ex illis duobus, ut communiter sentiunt, oritur compositum compositione reali. Alias compositiones silentio involvimus.

§. 17. Quando itaque Angelis dicitur convenire Simplicitas, tunc illa non est absolute talis, sed tantum secundum quid, & respectu certi generis compositionis, quia in illis, ut dictum, non datur **compositio ex materiâ & forma**. Huic tamen adserto multi dicam scribere non ventur, Angelis attribuentes minuta & valde tenuia corpora, qui que licet Angelos quandoque dicunt incorporeos, non tamen absolute, sed συγειπτως & in comparatione ad nostra corpora crassa & solida intellectum volunt. Ita sēsisse dicuntur Patres nonnulli, Tertullianus, Bernhardus, Augustinus, Athanasius, Lactantius & alii. Tribuitur ferè hæc sententia primitus *Platoni*, Philosopho cœtera præclaro, ut divinus etiam dici meruerit, quod docuerit: Angelos sua habere corpuscula, alias cœlestia, alias ætherea, alias aërea, alias aquæa, alias etiam terrea. Item *Porphyrio*, quô de Gisbertus Voëtius select. Disp. part. I. p. 911. refert, eundem non tantum cum aliis gentibus delirasse, Dæmones nidoribus & sanguine hostiarum delectari, sed & corpuscula eorum aërea iis pingue scere. Hinc Animalia quoque ab eō dicti sunt Angelii. Vide Phil. Sobr. B. Meilneri part. I. f. 4. c. I. q. 1. & B. Jacob. Martin. Exerc. 3 Met. I 2. th. 2. & 3. p. 586. *Judaïs* etiam, qui apparitionibus Angelorum dubio.

B 3

Frocl.

• procul decepti illos similiter corporeos, rebusque corporis affici, cibis vesci, generare, mori instar hominum existimarentur. Patres à nonnullis excusantur, quia interdum satis dextrè & ingenuè confessi fuerunt, Angelos esse Spiritus. Quando verò corpora iis tribuerunt, tunc dicunt ipsos locutos fuisse comparatè & certò respectu, ut corpus oppositum esset Φανάσματι, & hoc sensu etiam DEUM, corpus vocasse Tertullianum ajunt, unde & sic Angeli corpora vocari possent. Vel locutòs fuisse respectivè, & omnē illud corpus vocasse, quod est compositum & mutabile, ita enim Origines l. 2. de princip. c. 23. Præter DEUM, inquit, nihil vivere sine corpore. Malè etiam Johannes Episcopus Thessalonicensis in Synodō quādam hāc ratione datus, quod Angeli depingerentur, statuebat eos corporeos esse, adeoque figuram habere. Sed cur non ita etiam DEO corpus aut Angelis alas, quia à Pictorib⁹ ita pinguntur, descripsit? Pictura tæpe est rei non existentis, est representatio rei juxta figuram apprehensæ, quæ vel pueris nota sunt, atque sic sententia tantò Episcopo indigna videtur.

§. 18. Pro hāc sententiâ autem, quod Angeli non sint simplices, sed corporei, subsequentia militare videntur. (1) Quicquid est, per suam formam est; Angeli sunt, E. per suam formam sunt. Major probatur, quia forma dat esse rei. (2) O. substantia mutabilis est etiam materiata sive corpus: Angeli sunt substantiæ mutabiles. E. etiam matetiati, sive corpora sunt. Major probatur; quia cui inest mutabilitas; ei inest etiam principium mutabilitatis, quod est materia. (3) Angelus agit & patitur E. habet in se principium passivum, nempe materiam & activum nempe formam, & sic ex his compositus est. (4) Quæcunque substantia cadit sub visum, illa est materiata; Angeli sunt substantiæ, quæ cadunt sub visum E. (5) Angeli sunt in loco & loco moventur: at hæc non nisi

nisi corporibus competunt. (6) Ex scripturâ constat, quod torqueantur igne infernali, qui ignis sicuti est corporeus, itâ objectum ejus corporeum esse dicit; ad objectum autem ejus spectant etiam Angeli, nempe mali. (7) Gen. 6. Filii DEI dicuntur vidisse Filias hominum, quod essent pulchræ & uxores duxerint, quas voluerint. Per Filios DEI autem intelligunt Angelos, qui quia filias hominum duxerunt uxores, necesse utique est, quod corporei fuerint. (8) Angeli delectantur odoribus, quod probari potest exemplô sacrificiorum gentilium, quorum odore nimirum quantum delestatum fuisse Diabolum certum est.

§. 19. Verum communior & hodiè receptionior opinio est, Angelos nullò modô esse corporeos, neque absolute neque quoad nos, idque patescit ex summâ motus velocitate, quâ terram peragrare dicuntur; (quod Theologi ex Job. 2. v. 2. probare solent) quæ velocitas vix corpori convenit. Deinde hoc etiam per palam evadit ex penetratione corporum, quæ ipsis denegari nequit, ut testantur obsessorum exempla. Denique hoc ipsum liquidò constat exinde, quia si Angeli essent corporei, non posset tota legio eorum uni inesse corpori, ceu Luc. 8. v. 30 evenisse legimus.

§. 20 Argumenta §. 18. adducta non habent solutionem difficilem. Ad 1. Resp. majorem non esse simpliciter veram, sed cum hac limitatione. Quod est, per suam formam est, si scil. habet formam; Vide sis B. Stahl. in Reg. Phil. disp. IX. reg. 2. p. m. 193. Ad 2. Resp. Angelos esse mutabiles, dupliciter intelligi posse, vel *de mutabilitate accidentalis*, qualis mutatio datur in intellectu hominis, quando intelligit, ibi enim ex non intelligenti fit intelligens; similis mutatio datur in voluntate; vel *de mutabilitate substantiali*, quæ iterum est vel ab esse ad non esse simpliciter, & vocatur vulgo *annihilatio*, ve est ab-

ab esse formæ ad non esse formæ, ut quando forma aliqua abjicitur & alia in subjecto recipitur. Hisce præmissis responsio in promptu est, nempe si major intelligitur de mutatione substantiali ab esse ad non esse simpliciter, quæ dicitur annihilatio, tunc est falsissima, cum mutatio hæc tūm substantialis tūm accidentalis posset dari etiam in Spiritu, potest enim Spiritus recipere accidens, quod anteā non habebat id sanè sine mutatione accidentali fieri nequit. Deinde sicut Spiritus ex nihilo potest produci, ita vicissim (subtracto scil. concursu DEI generali) in nihilum redigi potest, quæ est mutatio substantialis ab esse ad non esse simpliciter. Si verò sermo est de mutatione substantiali, quæ aliqua forma substantialis recipitur, alia autem abjicitur, tunc negatur minor. Ad 3. Res. negandō consequentiam. Non enim sequitur, hoc agit & patitur, ergo habet diversa principia materialia, ut secundum unum agat, secundum alterum patiatur, cum absurdum non sit unum idem que secundum idem agere & patire gr. Intellectus hominis cum intelligit & ita actum intelligendi producit, agit, quia autem actus ille intelligendi est immanens, ideo intellectus eundem recipit, & sic simul agit & patitur: idem ostendi potest de voluntate.

§. 21. Ad 4. Resp. Angeli dupliciter considerari possunt, ratione suæ naturæ & essentiaz; deinde ratione corporum, quæ ab illis accidentaliter fuerunt assumta & in quibus apparuerunt hominibus. Priori modo intelligi argumentum non potest, si probatur Angelorum naturam & essentiam talem esse, ut cadere non possit sub visum, intelligatur ergo necesse est de Angelis posteriori modo, nempe ratione corporum assumtorum, qui ratione argumentum non probat id, quod probandum est, cum h. l. sermo sit de Angelis quoad essentiam speciei. Corpora illa

1082
112.

illa, in quibus apparuerunt, non fuere ipsis naturalia, cum quibus unum per se constituisserent, sed fuere extrinsecus adsumta, quibus adfuerunt per modum formæ adsistentis, ut & eum inmodum, quô Nauta adest in navâ eamque gubernat, non autem in iis per modum formæ informantis adfuerunt, & postea deposuerunt ea rursus tanquam assumptia ad suam naturam non pertinentia corpora. Corpora illa, qualia fuerint, etiam variant Autores; Tertullianus in lib. de carne Christi censet fuisse ejusdem naturæ corpora cum humanis corporibus, ab Angelis ex nihilo producta, & quæ postea in nihilum iterum fuisse redacta. Sed obstat huic opinioni, quod Luc. 24. 39. Christus contrectare jubet suum corpus & videre, subjicitque, Spiritum non habere carnem & ossa, sicut ipse habeat. Unde alii rectius statuunt corpora illa adsumptia ex materiâ aëris crassi & condensati ab ipsis Angelis fuisse ut varios colores & figuræ suscipere possent, ita enim comparata erant, ut celeriter formarentur, & eō statim momentō, quô ab Angelis deserebantur, evanescerent. Sed hīc offert se difficultas non levís, nempè Gen. 18. Abraham dicitur Angelis sibi apparentibus lavisse pedes; similiter Angeli dicuntur comedisse cum Abraham. E. Angeli videntur habuisse corpora solida, quæ contrectari, lavari potuerunt, ita ut prorsus sicut hominum corpora se habuerint. Verūm hæc nondum evincunt, quod Angelorum corpora assumpta fuerint corpora solidæ carnem & ossa habentia, potuit enim virtute Angelicâ immutari contrectantium & lavantium tactus eundem in modum, quo immutari solet, cum quis corpus solidum carnem & ossa habens contrectaret, ut bené ostendit Vasquez part. i. Disp. 185. c. 2. Qui tamen rectè monet, credibile esse, quod si quis corpora ab Angelis adsumpta animò attentiori contrectaret facile adver-

C

furus

3083.

suris sit diversitatem quandam in tactu, & quod illorum contrectatione tactus non ita immutetur, sicut immutari solet, cum corpora hominis contrectantur, cui rei indicio esse potest locus jam ex Luc 24. 39. citatus. Et quia Angelorum corpora adsumpta non constant carne & ossibus, sed ex aere condensato confecta sunt, quæ etiam Angeli non ut formæ informantes actuunt & informant, sed falso extrinsecus adstantes regunt, res ipsa loquitur, quod vitæ careant corpora, in quibus Angeli apparent. Et quia viventia corpora non sunt, etiam operationes vitales in illis exercere non possunt, & proinde nec generare, nec comedere possunt. Quod si autem contingat, ut Angelo malo tribuatur congressus cum muliere & generationis actus, impropre talia ipso tribuerit, non quod Angelus in adsumto corpore possit producere semen vitale, sed *ex mente quorundam* forsitan semen virile aliunde arreptum ad generationis locum destinet & generare dicatur, in quantum semen virile, cui vis generandi inest, ad uterum transmittit, & sic agentia patientibus applicando, ut generatio fiat, efficit. Neque etiam proprie comedere possunt Angeli in adsumtis corporibus. Quamvis enim cibum quandoque assumant, non tamen eum digerunt, concoquunt, & in substantiam corporis adsumti convertunt, quod ad manducationem & quæ eam consequitur, nutritionem propriè requiritur.

§. 22. Dicis : Gen. 3. Angelus malus apparuit in corpore solidō nempe in corpore serpentis, falsum est, quod corpora, in quibus Angeli apparuerunt, non fuerint solidæ. Respondetur, cum dicitur corpora ab Angelis assumta non fuisse solidæ, sed rariora, id est intelligendum de illis corporibus, quæ ab Angelis fuerunt adsumta ideo, ut scilicet in illis se manifestarent hominibus; cum autem Gen.

2009
113.

Gen. 3. Diabolus adsumisse dicitur corpus solidum, id non fuit ab ipso assumptum, ut in eo se manifestaret Evæ, sed potius, ut sub alienâ specie, nempe corpore serpentis lateret, & ita Evam nihil mali suspicantem facilius seduceret.

§. 23. Ad 5. Resp. negando, quod Angeli sint in loco & loco moveantur. Nam ad hoc, ut aliquid sit in loco requiritur, 1. superficies ambiens seu continens aliquid, & hæc quatenus continet aliquid dicitur locus, 2. superficies contenta, seu quæ est in re locatâ; qualis superficies Angelo non competit, cum est alicubi, idcirco Angelus non potest circumscribi superficie continente sive loco. Inquis: Angelus est alicubi E. est in loco. Resp. negandô consequentiam, notandum igitur quod tribus modis aliquid alicubi sit. 1. repletivè ut DEUS. 2. Definitivè. 3. Circumscriptivè. Quod ergo prioribus duobus modis est alicubi, non est in loco, sed illud tantum, quod alicubi est tertio modò. Ex hisce quoque fluit Angelos non moveri de loco in locum. Si enim aliquid ex uno loco moveri debet in alium, requiritur ut prius sit in uno loco, & ut deinde ab aliò quoque circumscribi possit.

§. 24. Ad 6. Respondetur variis modis. Alii dicunt, Angelos torqui igne infernali non per veram actionem, nempe combustionem, sed saltim per alligationem, ita, ut alligati sint ad locum damnatorum, in quō est ignis infernalis. Declarant rem exemplo: Sicut enim homo ob delictum non debet pedem domo efferre, ex quo non exiguum dolorem percipit, ita Diabolis præparatum esse ignem dicunt, ut igni sint alligati, & h. m. non sequeretur eos esse objectum ignis infernalis, cum saltim in ipso tanquam in loco aliquo maximè molestò detinerentur. Alii putant hanc alligationem non sufficere ad cruciatus Spirituum damnatorum, unde dicunt, Angelos cruciari per actionem

C 2

nem

nem ignis intentionalem, ut scilicet Angeli damnati meditetur s. perpetuo cognoscatur igne. Sed haec actio quoque non videtur sufficere ad Angelorum cruciatus. Alii putant ignem agere in Angelos per veram combustionem: Sed probari non potest haec sententia, cum nondum sit probatum, Angelos esse objectum proportionatum combustionis. Videatur dicendum, quod Angelis quidem præparatus sit ignis ille, ut testatur Scriptura, quod autem in Angelos agere debeat actione materiali & corporeâ, sicut alias ignis agit in corpora, id ex Scripturâ demonstrari non potest, multò minus ex ratione. Ad (7.) Respondetur negando, quod Gen. 6. per filios DEI intelligantur Angeli, sed homines intelligi res ipsa loquitur, quandoquidem in promiscua hominum multitudine vitam duxerunt & filias hominum sibi elegerunt uxores. Sciendum igitur, quod per filios DEI h. l. intelligantur Filii magnatum, potentum, qui pro libitu pulchriores de plebe pueras respexerunt sibi que uxores duxerunt invitis saepe Parentibus, quod ipsum ibi virtus vertitur ipsis. Ad (8) Respondetur negando, quod Angeli delectentur odoribus, ita ut sensu eos percipiant. Quod attinet sacrificia gentilium, ex quibus constare videtur, Diabolum delectatum fuisse odoribus Respondetur, delectatus fuit obsequio Gentilium, ex quo tot ac ianta sacrificia eorumque odores proveniebant, unde consequenter dicitur, quod ipsis etiam odoribus delectatus fuerit.

§. 25. Sicut simplicitate inter $\Theta\alpha\beta\gamma\eta\lambda\alpha\gamma$ eminent Angeli cum primis, ita quoque duratione. Ubi observatum dignum esse censemus, ex lumine Naturæ non constare utrum Angeli sint ab aeterno creati nec ne? Siquidem ab aeterno aliquid produci a Deo posuisse, & creaturam esse aeternam, non involvere rationes conradicentes B. Stevogius in *Disp. 2. de Creatione in genere asseverat*, idque per subsequens Dilem.

Dilemma probare satagit. Si, inquiens, contradictionem implicat, creaturam esse ab æterno, oportet, repugnantia sit vel à parte creatoris, vel à parte creaturæ, vel à parte creationis: Sed neutrum horum est. E. Non à parte Creatoris. Nihil enim impedit, quo minus aliquis effectus sit, quando ejus causa est. Nam potest aliquando id, quod ab alio est, simul esse cum eô, à quo est. Sicut splendor est ab igne, & si ignis esset ab æterno, ab æterno quoque splendor esset. jam non minus potentia habet DEUS ad productionem creaturæ, quam creatura habet ad productionem proprii effectus. Si itaque Sol potest producere lumen in aëre sibi coævum, & ignis splendorem sibi coexistentem, negari quoque non debet, Deum, si voluisse, creaturam possesse producere sibi coæternam. Quemadmodum enim lumen licet Sole sit posterius naturâ, duratione cum ipso est simul, idque propterea, quia ab eo procedit per simplicem emanationem: Ita etiam sufficit ad rationem creaturæ, si natura posterior sit Creatore, nec requiritur, ut quoque duratione. Nam & ipsa procedit ab eô per simplicem emanationem. Inde non minus ab æternô esset creatura, si DEUS ab æternô fuisset creans; atque ab æterno vestigium pedis esset in pulvere, si ab æterno pes pulveri fuisset impressus, aut ab æterno, imago rei esset in speculo, si ab æterno res speculo fuisset objecta. Negat repugnantia est ex parte creatura, quod ostenditur h. m. Q. Deus ab æterno potuit velle, id ab æterno potuit producere: sed creaturam DEUS ab æterno potuit velle: ergo creaturam ab æterno potuit producere. Ulterius. Q. DEUS ab æterno potuit producere, id ab æterno potuit produci: atqui creaturam DEUS ab æterno potuit producere: ergo creatura, ab æterno potuit produci Majoris veritas elucet ex eo, quia producere & produci à parte rei sunt idem.

C 3

Neque

Neq; deniq; repugnantia ex parte *Creationis*, quia creatio est facere & fieri indivisible ac momentaneum; quando autem facere & fieri indivisibiliter & factum esse tota simul sunt, tunc facere, & fieri & factum esse etiam simul sunt, & consequenter effectus non est duratione posterior ipso facere vel fieri, sed simul cum creante existit. Hæc argumento includi possunt: *Quicquid habet esse suum à causa per fieri indivisible ac momentaneum, id ipsum si causa causet ab aeternō, potest esse aeternum. Sed creatura habet esse suum à creante per fieri momentaneum. E. Creatura potest esse ab aeternō, si DEUS causet ab aeterno.* Contrariæ sententiæ Patroni duo præprimis argumenta contra hanc sententiam adferre solent. Primum hoc est: *Quicquid est aeternum, illud est indefectibile i. e. quod finem & terminum habere non potest, sed contradictionē involvit, creaturam esse indefectibilem, quia quod creatur, illud, sicut per potentiam creatoris esse incipit, sic per eandem potest destrui. E. etiam contradictionem involvit, creaturam esse ab aeternō.* Resp. (1.) dupliciter aliquid potest aeternum vocari (1.) à parte ante. (2.) à parte post. Jam major potest dupliciter intelligi, Primò ita: *Quicquid est aeternum tam à parte ante, quam à parte post, illud est indefectibile, sic major vera est.* Secundò ita: *Quicquid est à parte ante tantum, illud est indefectibile atque interminabile, sic negatur major.* DEUS enim ab aeternō potuisset aliquid producere, & tamē pro lubitu suo illud iterum destruere, ita ut aeternitatem à parte post non attigisset. (2.) Resp. negando Minorem. Sicut autem DEUS liberâ suâ voluntate efficere potuisset, ut creatura fuisset ab aeterno, ita potuisset efficere, ut fuisset indefectibilis. Secundum argumentum est: *Sic creatura potest esse ab aeternō, peribit efficacia illius argumenti: Quicquid est ab aeternō, illud est verus DEUS; λόγος f. Filius DEI est ab aeternō. E. est verus DEUS*

DEUS. In quò argumentō peribit efficacia Majoris, si statuimus aliquam Creaturam posse esse ab æternō. Resp. Licet non repugnat, creaturam aliquam esse æternam, nulla tamen de factō est æterna. E. Major in argumento, nempe *Qui est actu ipso ab æternō, ille est verus DEUS*, hōc ipso non destruitur, illa enim agit de rā esse æternum; nos autem loquimur tantūm de posse esse ab æternō. Deinceps positō, Creaturam aliquam actu ipso esse æternam, consequentia tamen neque tunc erit firma, quod ut probetur, secundum dupliciter aliquid posse dici æternum. (1.) *ab intrinseco & per essentiam*, quod ita æternum est, ut repugnet aliquando non fuisse, & aliquando non esse. (2.) *ab extrinseco*, & secundum durationem, ita, ut licet ab æterno sit, non repugnante tamen ejus naturā desinere possit; priori modō accepta æternitas competit soli DEO; posteriori modo tribui etiam potest creaturis, si quæ ab æternō essent. Jam perspicuitatis gratiā limito maiorem ita: Si creatura potest esse ab æternō, scil. secundum durationem & ab extrinseco, sequitur illud argumentum: *Quicquid est ab æternō, scilicet per essentiam, illud est verus DEUS*; destrui, sic negatur consequentia. Licet enim creatura aliqua dicatur æterna, æternitas tamen quæ DEI proprium est, proprium esse non desineret, quia hæc est alia, quam illa, nempe hæc est per essentiam, illa vero secundum durationem. Ex hisce igitur, quæ fuerunt dicta, ipsis cœcis & in cymmeriis tenebris natīs liceat conspicari Angelos tanquam nobilissimas DEI **creaturas ab æternō potuisse esse.** Signanter autem dixi, *potuisse esse*, non vero *fuisse*: quod posterius neque ex Lumine Naturæ, neque ex Lumine Revelationis ostendi potest.

§. 26. Hic atrō carbone notandi sunt illi, qui inter hasce duas locutiones *Angelos potuisse esse æternos*, & *Angelos potuisse esse ab æterno*; distinguere ausi fuerunt. Quorum

1009.

rum posterius ipsis concedunt, quia, ut in §. 25. præcedenti monitum fuit, ex Lumine Naturæ liquet, effectum posse esse cœrvum suæ causæ: Prius verò ipsis plane denegant, siquidem juxta eorum sententiam Æternitas nulli rei finitæ aut creatæ convenire potest, cum sit talis duratio, quæ undiqueq; indefectibilis & interminabilis est, & illud, quod dicitur æternum, prorsus & omnimodè indefectibile & interminabile esse debet, quod Angelis minimè competere palam est, quia sunt Spiritus creati, & propter libertatem causæ primæ fieri & non fieri, quin & ad placitum ejusdem desinere possunt. Ea propter ad Æternitatem non satis esse, dicunt isti Autores, carentiam initii & finis, sed ad eam insuper requiri, ut etiam illud, quod æternum esse debet, non possit habere initium, nec possit habere finem. At enim verò hos Autores jure optimò erroris damnat Vir nunquam satis laudandus B. Slevogtius in disp. cit. §. 8. Non videntur, inquit, quid causæ sit, quum eum, qui ante biennium natus est, bimum, ante triennium, trimum, quadriennium, quadrimum, rectè dicamus, quod is, qui ab æternō factus, æternus dici nequeat? Maxime, quum usus sic obtineat. Argumentamur hōc modō Quod nec incipit esse, nec aliquando desinet esse, id omnino dici potest æternum: Sed non repugnat, creaturam dari, que nec incepit esse, nec aliquando desitura sit esse: Ergo non repugnat, creaturam dari, quæ dici possit æterna. Minor ex dictis patet, quia novitas essendi non est de ratione creaturæ. Potest igitur creatura esse, quæ non incepit esse. Et sicut DEUS liberâ suâ voluntate efficerre potuit, ut esset, nec tamen incepit esse, ita facere etiam potest, ut sit, nec tamen esse desinat. Major negari nequit; Nam non posse habere initium & finem, & ita simpliciter interminabile esse, non pertinet ad rationem Æternitatis, ut sic sed æternitatis talis. Quod enim ab intrinsecō æternum est,

ab

1040
176.

ab intrinsecō etiam est immutabile, quod verò ab extrinsecō in aeternitate factum est, non oportet, ut ab intrinsecō sit immutabile, sed sufficit, si in aeternitate, in quā est, immutatum permaneat. Hactenus ille qui videri potest.

§. 26. Duratio igitur substantiæ Angelorum, ut communiter docent Philosophi est ævum, quod iuxta plerosque est Duratio initium habens, sed fine carentis. Probant autem suum Assertum Autores hoc modò. Quia Angeli habent initium durationis, non tamen ex se possunt habere finem, quicquid autem se ita habet, illud durat ævo. Diximus notanter Angelos ex se non posse habere finem, quia intrà natu-ram suam nihil continent corruptivum, neque per causas secundas & naturales, quæcunque etiam sint, desinere pos-sunt, sed sola concursus divini negatione vel subtractione.

§. 27. Eo ipsò autem, quò Angeli dicti fuerunt Spiritus finiti, innuitur ipsis non competere modum adessendi alicubi repletivè, neque circumscriptivè. Non hoc, quia sunt Spiritus, ut enim aliquid circumscriptivè sit alicubi præsens, requiritur, ut sit quantum & habeat superficiem, quò possit ab aliquò ambiente contineri, quod non nisi sub-stantiæ corporeæ convenire potest, hinc etiam locabilitas est affectio corporis naturalis. Qvum autem Angelis non possit attribui quantitas, quæ materiam à substantiâ Ange-licâ alienam subsequitur, idcirco etiam non sunt alicubi circumscriptivè præsentes, seu ita, ut totum sint in totò am-biente; pars verò in parte ambientis. Hoc verò diximus de Angelis ratione suæ naturæ consideratis, non verò quatenus in corporibus assūptis hominibus apparere assolent. Dicendum igitur est, quod Angeli per accidens in loco pos-sint esse: Sicut enim Angeli possunt assūmere corpora, & in illis apparere, ita corpora illa per se sunt in loco, Angeli au-tem in illis corporibus præsentes non sunt per se in loco, sed

D

faltem

saltem per accidens, quatenus sunt in corporibus, quæ per se in loco sunt. Ita etiam anima hominis per se in loco non est, sed per accidens ratione corporis, in quo est. Notandum autem id, quod h. m. est in loco, absolutè loquendo non est in loco. Ubi tamen variae sunt Autorum opiniones: Alstedius distinguit inter locum sensibilem & intelligibilem; cum quo facit etiam Timplerus l. 4. Met. c. 4. q. 6. Hi dicunt Angelos esse in loco, non quidem sensibili, sed intelligibili, ita scilicet, ut non occupent, vel repleant spatum. Quæ sententia, rem ipsam considerare vellemus, tam absurdâ non esset, modo in usitatis non proponeretur terminis. Mens enim horum Autorum est, quod Angeli non sint in loco eodem modo, quo corpora, ut scilicet circumscribantur & locum repleant, quamvis sint in certâ spatiâ sive extensione & repletione. Goclenius longius progressus fuit, dum dixit, Angelos esse in loco circumscripтивè; quæ sententia videtur probari posse subsequentibus Syllogismis. (1.) Sicut anima rationalis est in corpore, tanquam loco; ita Angeli in corporibus adsumtis erunt tanquam in loco, ut ita non sint in loco tantum respectu istorum corporum, sed etiam in corporibus ipsis, tanquam in loco proprio. Resp. negando, quod vel anima in corpore organico, vel Angelus in corpore adsumto sit tanquam in loco. Nam ad locum requiritur, ut immediatè tangat, & ambiat superficiem locati. At verò corpus organicum non ambit superficiem Angeli, quia nec Angelus, nec anima ob essentiam materialiæ ullam habet quantitatem & superficiem. (2.) Quicunque mutant locum, sunt in loco. At qui Angeli mutant locum, sunt in loco. Resp. negando, quod Angeli mutent locum, moventur quidem de ubi in ubi, de spatio uno in alterum, illud tamen spatum non est locus, quia non ambit & circumscrivit Angelum tanquam corpus locatum. (3.) Si DEUS est.

est in loco, multò magis Angeli erunt in loco. Antecedens est verum. E. & consequens, Antecedens probatur, quia nullibi non Scriptura de DEO loquitur per Adverbia locum significantia. Consequentia probatur, quia DEUS est infinitus, Angeli autem sunt finiti, si ergo Infinito non repugnat esse in loco, multò minus repugnabit finito. Resp. negando Antecedens, quod DEUS sit in loco, quod attinet probationem, Respondetur primò non sequitur, si de re aliquā loquimur per adverbia Loci, quod illi statim tribuatur locus; nam v. gr. cum dico, Chimæra est nullibi de Chimærâ loquor per adverbium Locū, non tamen sequitur, quod ei tribuatur locus. Deinceps cum DEUS dicitur esse in loco v. gr. in cœlō vel terrâ, nihil aliud denotatur, quam præsentia divina, & accommodat se Scriptura ad captum nostrum, ut scilicet de DEO loquitur ita, ut nos facilius possimus assequi; cum igitur nos rem aliquam ut præsentem consideramus, consideramus eam esse in proximō loco ad hunc captum nostrum Scriptura se accommodat, & de eō simili modō loquitur, ut tamen non locum, sed præsentiam DEI significet. (4) Quicunq; sunt finiti & circumscripti sunt in loco. Angeli sunt finiti & circumscripti, E. sunt in loco. R. Duplicem esse finitatem & circumscriptionem (1.) Essentiæ, (2.) quantitatis; illa est, quando res certum suarum perfectio- num Terminum & finem agnoscit. Hæc verò est, quando res agnoscit certum suæ quantitatist terminum. Jam cum dicitur Angelos esse finitos & circūscriptos, si intelligitur illud de finitate essentiæ, negatur quod exinde sequitur, eos esse vel esse posse in loco, quia ad hoc non sufficit aliquid esse finitū quo ad essentiam, sed etiam requiritur, ut sit finitū quo ad quantitatem. Si verò dicitur in Angelis esse finitatem & circumscriptionem Quantitatis, hoc ipsum negatur; sicut enim materiam non habet, ita nec quantitatem, ubi autem non

est quantitas, ibi nec quantitatis circumscriptio esse potest.
 (5.) Si corpora ab Angelis adsumta sunt in loco, etiam Angeli in corporibus adsumtis presentes erunt, tanquam in loco. Resp. hoc saltim probatur, quod Angelii sint in loco per accideus, nempe ratione corporum suorum, quod supra concessum fuit.

§. 28. Neque sunt alicubi repletive, quia non immensi, sed finiti Spiritus sunt; hicque modus adessendi soli DEO proprius est, qui nec habet nec habere potest terminos in adessendo, sed omnia loca (etiam spatiis imaginariis non exclusis) immutabiliter replet, & in omnibus ϖ praesens est. Remanet ergo, quod Angelii sint alicubi definitivè, id est, toti in totò spatiō & roti in quālibet parte spati. Qui tamen presentiae Angelicæ modus quo ad magnitudinē (ut ita cum Beccano, Ebelio & aliis loquar, ubi quidē non magnitudinem molis, multò minus impræsentiarum magnitudinē virtutis intelligimus, fines quanquam innominatos habet. Nam si Angelus semper in majori apparere posset spatiō, tunc reverà tandem in omnib⁹ appareret, & sic naturaliter omni præsens statueretur: tales autem fines quo ad parvitatem (ut iterum nobis loqui liceat cum prædictis Autoribus,) non habet, siquidem totus in punctis indivisibilibus existere potest. Neq; hic audiendi sunt illi, qui existimant contradictionem implicare, esse aliquid totum in toto & totum in quālibet parte simul, quia hāc ratione esset ex ira seipsum. Hoc enim ex illo non sequitur, sed si quicquam obtinet, istud tantummodo obtinetur, quod Angelus in diversis spatiī partibus existat, quarum una sit extrā alteram, quodque in nullā spatiī parte ei quicquam desit, quod ad ejus perfectionem essentialē & necessariam requiritur, quæ res posset exemplo DEI, si chartatio permitteret, illustrari. Cœterū Angelī dum in uno spatio sunt, ita in eo existunt, ut simul in aliis distantibus.

1099
118.

bus ubi per Naturam suam esse nequeant, & possunt insuper propter carentiam quantitatis, quâ fit, ne se mutuò excludant, plures in eodem w̄ existere, neque tamen eo ipso corpus aliud excludunt.

§. 29. Hic inter Autores disceptari solet, an Quantitas Intelligibilis Angelis tribuenda sit? Scaliger Exerc. 359. s. 3. & 4. Angelis Quantitatem adscribit intelligibilem, quem sequntur multi alii. Nonnulli quidem conantur excusare Scaligerum distinguente inter Quantitatem prædicamentalem & intelligibilem. Dicit quispiam, quod Quantitas intelligibilis metaphoricè & in proportione ad res materiales & Physicas sit intelligenda, adeoque per intellectus nostri cognitionem, qua Intellectus Spiritum cognoscit sub ratione Quantitatis. Quicquid istius rei sit, qvum Scaliger veram Quantitatem Angelis tribuat, extremitatem item figuram, quod ex terminatione Quantitatis existit, ab omni culpâ Scaliger immunis haut erit. Scheiblerus l. 2. Met. c. 6. tit. 1. art. 1. n. 6.u. 12. dicit τὸ intelligibile diminuit de ratione Quantitatis, & improprietatem significat. Sed salvâ hujus Viri autoritate, τὸ intelligibile non diminutionem saltē, sed & alienationem inferre judicamus, ita ut istud intelligibile formalem rationem. Qualitatis planè tollat. Ambiguitas autem est in vocabulo. Vel enim opponitur τὸ intelligibile reali, & ita lusus saltim est in terminis, & ejusmodi Quantitas est non Quantitas, sicut materia intelligibilis, non materia, divisibilitas intelligibilis non divisibilitas, localitas intelligibilis, non localitas. Intellectus namque noster insufficiens est realem Quantitatem in rebus non quantis producendi, cum res sit mensura Intellectus, non vero intellectus mensura rei. Non quia tu me dicis esse album, ego albus sum. Sed quia ego albus sum, tu me album esse dicas, Philosophus aliqui egregie philosophatur: ita &

D 3

parili

pārilitationē hīc dicimus: Non quia tū Angelos intelligis esse quantos, illi statim quanti sunt: sed ut tu intelligas eos quantos esse, oportet illos in reipsā esse quantos. Vel tō intelligibile opponitur sensibili tantum, & ita falsissimum est, quod Angeli sint quanti. Nihil enim ita intelligibiliter quantum est, quod non anteā quantum fuit sensibiliter: Atqui in Angelis nulla datur Quantitas sensibilis, Ergo in illis nec dabitur Quantitas intelligibilis.

§. 30. Numerum Angelorum quod attinet, de eō ex lumine Naturæ nihil certō determinari potest; ex factis literis autem habemus illum esse magnum. Qui tamen infinitus non est, quia talis in rerum natura non reperitur, cum non liceat nullum numerum, quantuscunque etiam sit, invenire, quo non major dari possit juxta Aristot. 3. phys. cap. 6. text. 58. & seqq. DICIS. Quæ sunt quanta, in iis non reperitur numerus; Angeli sunt tales; Ergo in iis non reperitur numerus. Respond. distingvendo inter numerum prædicamentalem & transcendentalem. Nam sicut duplex est unitas: transcendentalis, quā omne ens est unum, sive sit spirituale sive corporeum; & prædicamentalis, quæ ad prædicamentum quantitatis pertinet: ita duplex est numerus: transcendentalis & prædicamentalis. Omnis namque numerus: fit ex pluribus unitatibus. Quando verò unitates solūm sunt transcendentales, numerus etiam transcendentalis erit, cùm verò unitates sunt determinatæ & quantæ, numerus oritur quantitativus & prædicamentalis. Jam in rebus spiritualibus est numerus transcendentalis, non quantitativus, quia hic solis rebus corporeis competit, cum dicitur quaternarius lapidum. Ex quibus evidenter elucet, propositionem majorem argumenti allati esse solūm de numero prædicamentali veram. Videsis B. Stahlium in Institut. Metaphys. part. special. sect. 3. c.

S.P'

309
179.

8. p. m. 386. Destinati autem sunt singulis, ut communior habet sententia, bonis & piis hominibus singuli Angeli custodes, inde statim ab initio Nativitatis. Nam Salvator Matth. 18. v. 10, testatur de parvulis, quod suos habeant Angelos custodes videntes semper faciem Patris cœlestis Et act. 12. 15. de Petro noctu e carcere ad domum Mariæ Matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, revertente & januam pulsante, dicebant, qui in ea congregati erant fideles: *Est Angelus ejus.* Agnoscebant ergo Petrum habere unum quendam proprium Angelum custodem. Quæri hic solet, an cujusque hominis fidelis unus quidam detur Angelus custos, an vero plures? de lege communi videtur cuique suus assignatus esse Angelus custos, sed extra ordinem tamen ex certis quibusdam causis plures etiam Angelos unici hominis bono invigilare, aut ad unici Ministerium mitti negari vix potest. Nam Jacob Patriarchæ apparebant aliquando Exercitus Angelorum, Gen. 32. 2. Elias curru & equis subvehebatur ad cœlos ab Angelis pluribus i. Reg. 2. 11. Lazari animam portabant Angeli in sinum Abrahæ Luc. 16. 22. Verum quod vel exercitus ille Angelorum Jacobo, vel Angeli illi Eliam curru & equis igneis ad oculos subvehentes ipsi, vel Angeli Lazari ad sinum Abrahæ deporantes Lazaro fuerint constituti custodes ordinarii, ex scripturarum locis alligatis colligi non potest. Sed quid de impiis hominibus sentiendam sit, sintne ipsis etiam sui assignati Angeli custodes, disqviri potest. Et sane videntur inde abutero materno statim omnibus sui adsignati Angeli custodes, sed qui progressu ætatis per peccata contra conscientiam sese contaminant & in illis perseverant, illi à se repellere videntur Angelos custodes. Ratio est, quia qui in peccatis contra conscientiam vivunt, illi sunt in potestate Diaboli. Diabolus enim efficax est in filiis iucunditatis.

Deinde

Deinde boni Angeli odiò habent peccata & peccatores, fui-
giunt ergò ab illis, non autem eos custodiunt. Tertio cu-
stodia Angelorum est modus naturæ hominis congruus
nempe reprehendendo, dissuadendo peccata, suadendo bona,
occasiones peccandi removendo, Dœmones arcendo, & il-
lorum conatus cohibendo. Sed hæc non locum inveniunt
in impiis, qui per peccata in potestatem Diaboli inciderunt,
& ab ipso jam ducuntur & aguntur, dubium tamen non est,
Angelos bonos desiderare etiam impiorum salutem & angi
afficique tristitia ex illorum impietate & pernicie Unde pro-
babile est eos, quoad fieri potest, incumbere in illorum re-
ductionem in viam rectam, & occasiones sæpe ad ipsorum
conversionem afferre renitentibus quamvis Angelis in lis
quorum ductum hactenus secuti sunt. Hic circa custodiam
Angelorum quæri etiam solet, an omnibus ac singulis regnis
& provinciis constituti sint Angeli Præsides & custodes?
Affirmativam Veteres Patres multi amplexi sunt, inter quos
Clemens Alexandr. Origines, Hieronym. & alii plures.
Thomas etiam, quem alii Scholastici pleriq; seqvuntur, pro-
bat opinionem hanc cum primis ex Dan. II. Nam v. 13 illius
capitis mentio fit Principis Persidis, qui restiterit Angelo
missò ad liberationem populi Judaici curandam; v. 22.
Michaël dicitur Princeps populi Judaici. Existimant er-
gò per Principem Persidis intelligi Angelum bonum, qui
constitutus sit præses & custos regni Persici. Per princi-
pem Græciæ similiter intelligunt Angelum bonum, qui im-
perii Græci custos & Præses constitutus sit. Per Michaëlem
nonnulli etiam intelligunt Angelum creatum, qui populi
Judaici in captivitate Babylonicâ degentis Præses & custos
constitutus fuerit. Verum hæc opinio non videtur ex cap.
io. Dan. I. ullò alio Scripturæ loco solidè probari posse.
Nam per principem Persidis & per principem Græciæ An-
gelos

obligat.

109
120

gelos bonos intelligi negandum videtur, sed intelligendi
veniunt duo Angeli mali, quorum alter in Aula Persicâ,
alter in Græcâ Aulâ operosus fuerat & adversa quæque in
populum Judaicum molitus fuerat. Et ille quidem in id
incumbebat, ne populus DEI ex captivitate Babylonica
dimitteretur: Hic verò ut afflictiones & calamitates varias
per Græcos populo judaicio inferret, quod inter alia habet
ex illorum actionibus & conatibus, qui DEI providentia
& decretis è diametro adversabantur. DEI enim decre-
tum erat, ut populus captivus è captivitate dimittere-
tur, sed Princeps ille Persicus id agebat, ut in captivitate
populus diutius detineretur. Et postea DEI decretum & be-
nigna voluntas erat, ut Ecclesia sua, quæ in populo judaico
conservabatur, ab hostibus esset tuta. Sed Princeps ille Græ-
ciæ id agebat, ut ab hostibus Ecclesia infestaretur & op-
primeretur. Angelorum bonorum verò non est contra
DEI decreta niti, sed DEI decreta & iussa exequi. Quod
attinet ad Michaëlem, qui v. 21. dicitur Princeps populi ju-
daici, si ejus appellatione intelligendus est Angelus creatus
rectè quidem inde sequitur, DEUM usum esse Angeli hujus
ministerio & operâ ad curandum populi captivi liberatio-
nem, eō tempore, quo in captivitate populus detinebatur
& jam liberandus erat. Quod autem Angelus ille peculiari-
ter & ordinariè fuerit à DEO constitutus custos & Præses
populi judaici & illius solus curam gesserit, inde non sequi-
tur. Non interim negamus DEUM uti etiam in administra-
tione regnum & Provinciarum Angelorum operâ, & per
nos sæpe impedire Diaboli conatus, avertere pericula &
mala Ecclesiæ & opprimere Tyrannorum persecutorum
conatus impios, sed quod ordinariè cuiquam regno & Pro-
vinciæ suus constitutus sit Angelus Præses & custos, ex lo-
co jam allegatō vel aliis Scripturæ locis, probari posse ne-

E

gant

gant Theologi, ex quibus hæc recensuisse nobis sufficiat. Spectant enim hæc potius ad Cathedram Theologicam, ad quam ea remittimus, ne falcam in alienam messem misisse dicamur, quam ad Philosophicam.

§. 32. Quomodo autem differant Angeli, an solum numerō, an verò insuper specie, nihil potest certò in hæc infinitate determinari. Posse illos omnes esse l. diversæ I. ejusdem l. quosdam diversæ, quosdam ejusdem speciei, nihil repugnat. Notanter dictum fuit posse, quia quid DEUS ut agens liberrimum hic fecerit, certò nobis neque ex revelatione, neque ex lumine Naturæ constat. Nihilominus probabile esse censem Autores, quosdam Angelos esse ejusdem, quosdam diversæ speciei, siquidem specierum multitudo mirè hujus Universi pulchritudinem auget. Sed hæc mera probabilitas est, nec, ut dictum, certo quicquam hic potest determinari.

§. 33. Huc faciunt ea, quæ Magnificus atque Pl. Reverendus Dn. D. Musæus in LL. Theol. Ms. loco de Angelis §. 58. annotavit, quando inquit: Utrique Angeli, Boni scilicet & mali in certos ordines distincti sunt. Boni enim in Scripturis dicuntur, alii quidem Cherubim, Gen. 3. v. 24. Ezech. 10. v. 1. Alii Seraphim Es. 6. 2. alii Archangeli. I. Thes. 4. v. 26. Quò pertinet, quod nominib⁹ abstractivis quidam dicantur Throni, alii Dominationes, alii Principatus, alii potestates, alii Virtutes, Ephes. 1. 21. Col. 1. 16. Malorum verò Angelorum unus dicitur. Beelzebub, Princeps Daemoniorum Luc. 11. v. 15. & Diabolus suos dicitur habere Angelos. Matth. 25. 41. Probabile autem est, hunc Ordinem habuisse inter se cum bonos, tūm malos Angelos inde statim ab initio creationis suæ. Neque enim per lapsum amissa sunt dona Naturæ, vel per confirmationem bonorum Angelorum in bono ea sublata, in quibus alter alteri

præsta-

1100.
121.

præstare & supērior alterò alterō fuisse videtur, sed sola; gratiæ dona per malorum lapsum omissa sunt. Per confirmationem in bonō autem Naturæ supperadditum est lumen gloriæ, ipsa naturalia autem sublata non sunt. Quot autem sint Ordines cùm bonorum tūm malorum. Angelorum, & quid inter se diversorum Ordinum Angeli differant, distinctè & accuratè satis explicari non potest. Vulgo circumfertur opinio de tribus Angelicorum Ordinum Ternionibus, quas vocant Hierarchias angelicas, & accepta refertur illa Dionysio, qui in librō de Cœlest. Hierarch. c. 6. eos inculcat. In primâ Ternione constitui solent Angeli, qui DEUM semper circumstant & cum eō perpetuō junguntur. Quos dicunt esse Cherubim, Seraphim & Thronos. Cherubim mentio fit Genes. 3. 24. Seraphim Esa. 6. 2. Throni leguntur Col. 1. 6. In secundâ Ternione constituuntur Potestates, Dominationes & Virtutes, Ephes. 1. v. 21. In tertiatâ Ternione constituuntur Principatus, Archangeli & Angeli, Ephes. 1. v. 22. Verum liber ille de cœlest. Hierarchiis non est Dionysii, sed alterius cuiusdam multò recentioris Autoris, qui falsō adscribitur Dionysio. Ex Scripturis quidem constat, diversos esse Angelorum Ordines, sed qui superiores vel Inferiores sint, & quos Ordines inter se habeant, non constat. Legimus quidem alios Angelos esse Cherubim, alios Seraphim, sed sintne hi illis, vel illi his superiores ex Scripturis doceri non potest. Similiter in Epistola ad Coloss. Dominationes præponuntur Principatibus ac Potestatibus, sed in Epist. ad Ephes 1. v. 21. Principatus præponuntur potestatibus & Virtutibus & Dominationibus. Unde ex ordine, quo in Scripturis recensentur non potest certò colligi Ordo superioritatis & Inferioritatis, quem inter se habent. Questio etiam est inter Scholasticos, utrum Angeli diversorum Ordinum specie, an numero differant?

E 2

Et

Et communior Scholasticorum opinio est, quod specie differant. Verum potest etiam inter individua ejusdem speciei dari ordo Superioritatis & Inferioritatis & potest diversitas Ordinis fundari in diversitate bonorum, potentiae, scientiae & aliorum, quae accidentaliter se habent ad Angelos. Unde de eo etiam, an specie vel numerô differat diversorum Ordinum Angeli certi nihil determinari potest. Quemadmodum autem inter Angelos bonos certi dantur Ordines, ita & inter malos dari ordines probatur, Ephes. 1. v. 15. Ubi Salvator ex poliasse dicitur Principatus & Potestates. E. non tantum inter bonos Angelos dantur Principatus ac Potestates, sed etiam inter malos. Ephes. 2, 2. Filii incredulitatis dicuntur ambulare juxta Principem, cui potestas est aeris. Etc. 6. v. 12. dicitur nobis lucta esse, non adversus sanguinem & carnem, sed adversus Principatus, adversus Potestates, adversus mundi Dominos. E. Diabolo tribuitur, quod tanquam Princeps habeat suos Angelos. Videtur ergo Diabolus fuisse quidam ex superioris Ordinis Angelis, cui ceterorum inferiorum Ordinum Angeli multi tanquam suo Duci & Principi sint addicti. Quae adduxisse ex Viri nostrâ laude Majoris, Theologi istius incomparabilis Manuscriptis L. L. sufficiat.

§. 34. Hactenus, quantum chartæ ratio permittit, de attributis. Jam perendum est ad actus Angelorum. Ubi primô loco occurrit ipsorum intellectio. Etenim Angelos vi intelligendi praeditos esse, à nullô quod sciām, in dubium vocatum fuit, paterque hoc tūm à posteriori tūm à priori. Illud, quia clamantes laudant DEUM, Esai. 6. 3. DEUM adorant. Ebr. 1. 6. ejusque iussa exequuntur Psal. 103. 20. quae omnia non nisi ab intelligenti creatura provenire possunt. A priori hoc demonstrare in genere de omni Spíitu multi contendunt dicentes, quod vita Spíritus

1102
122

ritus sit intellectiva, quod adeo verum, ut nulla sit cogitative possit (sine implicatione contradictionis) substantia spiritualis, quin sit intellectualis. Sed ut ut fateri necesse habeamus nullam esse substantiam spiritualem non-intellectivam, eandem tamen cogitari posse, concedatur, oportet nisi intellectualitatem de conceptu Spiritus primò esse admittamus. Et hīc quidem observatu dignum censemus, quod Angeli dicantur intellectuales non verò rationales. Nam licet actus ratiocinandi etiam sit actus intellectus, non tamen ad solum intellectum spectat, sed competit intellectui ex coniunctione cum sensu interiori, qui sensus sicut à corpore dependet, ita actus ratiocinandi non à solo intellectu, sed etiam à corpore dependet. Hinc τὸ ratiocinari fit auxilio & adminiculo sensuum materialium & phantasmatum, & pertinet ad totum compositum; quo facit, quod Philosophus lib. i. de animā t. 64. inquit: Βέλτιον γάρ ἵστο μὴ λέγει τὸν ψυχὴν εἰδεῖν, ἢ μαντάρειν Διόνοῖς, αἱλατοι ἀθρωποι τὸν ψυχῆν. Videsis B. Stahlium in Reg. Phil. part. 2. disp. 1. reg. 2. §. 39.

§. 35. Ut autem intellectio Angelorum eò melius percipiatur, tria hīc, sicut in qualibet naturā intelligente, consideranda veniunt. 1. potentia intelligendi. 2. actus intelligendi. 3. objectum intelligibile. Quod potentiam intelligendi, quæ appellari solet intellectus, concernit, controversia inter Thomam & Scotum, horumque discipulos agitatur, utrum illa ab essentia Angelicā realiter distinguitur, an verò sola ratione? Prius Thomas part. i. quæst. 54. art. 3. affirmat, & pro hac sententiā ita scribit, cum, inquiens, potentia dicatur ad actum, oportet, quod secundum diversitatem actuum sit diversitas potentiarum, propter quod dicitur, quod proprius actus respondet propriæ potentiaz. In omni autem creatō essentia differt à suo esse, & com-

1103.

paratur ad ipsum, sicut potentia ad actum. Actus autem ad quem comparatur potentia operativa est operatio. In Angelō autem non est idem intelligere & esse, nec aliqua alia operatio, aut in ipso aut in quocunque aliō creatō; est idem quod ejus esse; Unde essentia Angelica non est ejus potentia intellectiva, nec alicujus creati essentia est operativa potentia. Hactenus Thomas c. l. Ex quibus deduci potest hoc argumentum. Q. habent diversos actus, illa realiter differunt; Atque essentia & intellectus habent diversos actus. Ergo Minor probatur, quia essentia comparatur ad esse tanquam potentia ad actum; intellectus vero pro actu habet intellectionem ipsam.

§. 36. Quod vero intellectus Angelī ab essentiā ejus solā ratione differat, docet Scotus II. sent. dist. 16. quæst. II. Durandus dist. 3. quæst. 5. & cum his faciunt Nominales communiter omnes. Quorum ratio primaria est, quod entia præter necessitatem non sint multiplicanda, & nisi vel experientia vel ratio aliqua evidens, vel Scripturæ Sacrae autoritas cogat, frustra adhibetur distinctio. Jam vero nulla extat ratio vel experientia, nec Scripturæ testimoniūm ullum, quo in Angelis distinctio realis inter essentiam & intelligendi potentiam probetur. Et quidem de experientia & Scripturā sacrā, quod reali distinctioni nullum præbeant patrocínium, res in aprico est. Ratio vero, quam affert Thomas d. l. infirma est, cùm non sit necessarium, ut secundum diversitatem actuū diversæ dentur potentiaz, cum plura dentur genera actuū intellectualium. *Sunt verba Viri sapientiae laudari l.c.* Quam sententiam Scotti nos priori, quæ est Thomæ, præferimus. Quod autem Thomas à diversitate actuū argumentum petit, ad concludendum realē potentiarum inter se & ab Essentiā Angeli distinctionem infirmum est, Non enim repugnat aliquam essentiam cre-

atam

atam esse tam perfectam, ut per se immmediatē circa objecta diversa diversos eliciat actus, quia ipsius Intellectus dicuntur actus intelligendi diversi; alii enim sunt apprehensionis simplicis, alii compositionis & divisionis, alii Judicii, nec tamen propterea potentia intelligendi diversæ dantur.

§. 37. Intellectio autem Angelorum non est ipsorum essentia, sicut perperām opinatum fuisse Philosophum l. 12. Metaph. multi tradunt, qui suum errorem exinde stabilisse dicitur, quia si intellectio accidens esset, fore ut Angeli intelligendō fatigarentur, nec nobilissimæ essent substantiæ, utpote quibus perfectio quædam ex intellectione accederet, quod Aristoteli absurdum esse dicunt. At enim verò quis non videt has rationes nullius ponderis esse? Nam exinde nequaquam sequitur, Angelos in intelligendō fatigari, quia ipsorum intellectio est accidens.

Quod enim homines speculationibus nimium intenti fatigentur, non ex eō est, quod ipsorum cognitio est accidens realiter productum; sed inde provenit, quod in contemplando organis corporeis adjuventur, quæ nimia spirituum vitalium resolutione fatigantur. Neque alterum pro absurdō habemus, quod sc. Angelis per intellectuēm aliquid perfectionis accedat. Sunt quidem substantiæ in suō genere perfectæ, finitæ tamen & perfectæ tanquam creaturæ. Et certām hæc sententia Aristotelica multas secum trahit absurditates. Nam perinde Angelus in essendo foret mutabilis quam in intelligendo, siquidē intellectio variari possit, cum ille multa cognoscit habitu, quæ actu non semper cognoscit, idq; quia vel non potest ad omnia attendere, vel quia non vult. DEI quidem intelligere est ipsum ejus esse, nam in Deum non cadit accidens. Quamvis jam Aristoteles 12. Metaphys. c 7. ejusque commentator, item Alexander Aphrodisiensis, Philoponus, aliquique cœteri Philosophi eundem in sensum de

de Intelligentiis philosophentur, tamen nos ex lumine revelationis aliter edocti rectius statuimus, quod intellectio in Angelis sit actus productus atque adeo accidens ad illorum essentiā realiter distinctum, quod duplicitate recte evincitur. Nam quicquid malum est, id Angelorum esse seu essentia ipsa non est, cum nulla essentia detur, quae sit mala, sed quædem Angelorum intellectio, nempe cogitatio mala, mala est. E. quædam Intellectio Angeli non est ipsuni esse seu essentia Angeli. Si autem aliqua intellectio est accidens ab essentiā Angeli distinctum, omnis utique intellectio erit accidens, Angelis scilicet. Deinde quicquid Angelo est supernaturale, id non est ipsum ejus esse; Sed quædam cognitio vel intellectio Angelo est supernaturalis. E. ipsum esse seu essentia Angeli non est quædam Intellectio. Major propositio evidens est, quia nihil potest Angelo tam naturale esse, quam sua essentia. Minor autem probatur, quia supernaturalis cognitio est, quæ Angelus ex rebus creatis de DEO cognoscere non potest, qualia sunt Mysterium Trinitatis, quod nec Angelus nec homo ex rebus creatis investigare potest, & Dei decreta libera, quia quandoque Angelis revelata sunt. Horum ergo cognitio Angelis non obtingit per vires naturæ, sed si obtigit, ex revelatione supernaturali obtigit, quæ proinde supernaturalis est. Nam cognitio Angelorum alia Naturalis, alia supernaturalis dicitur; Naturalis est, quam per vires naturæ citra DEI concursum supernaturalem in se eliciunt. Supernaturalis, quæ illorum vires proprias excedit, nec nisi cum DEI concurso supernaturali elici ab ipsis potest. Ultraque vel intuitiva, vel abstractiva est; intuitiva, quâ objectum ut existens in se immediatè cognoscitur. Abstractiva verò, quâ res non in se ut existens & immediatè, sed mediatè & in aliō cognoscitur. Intuitiva cognitio dicitur ab intuendo & propriè ac strictè

strictè loquendo intuitivè cognosci dicuntur; quæ sub visum cadunt, & jam actu existentia speciem sui propriam ad potentiam visivam & hâc mediante ad intellectum transmittunt, ut ita propriè & strictè loquendo cognitio intuitiva sit & dicatur, quâ res ut existens per suam speciem propriam apprehenditur, & ut in se ipsâ est clarè ac distinctè cognoscitur. Deinde autem transfertur cognitionis intuitivæ appellatio ad quamlibet cognitionem, quâ res aliqua ut existens in se immediate cognoscitur, sive cognitio interventu speciei, sive citra speciem intelligibilem peragatur. Sic DEUM dicimus cognoscere se ipsum intuitivè, quia cognoscit se perse ipsum immediate ut est, quamvis absque ullâ specie se cognoscat. Ut igitur intuitivam cognitionem, quæ Angelorum est, paulò latius extenderemus, diximus, quod sit cognitio, quâ objectum ut existens in se immediate cognoscitur, sive per speciem aliquam sui, s. absque specie per se ipsam cognoscatur. Abstractiva cognitio dicitur, quod abstrahat ab existentia, s. cognitio qua res non in se ut existens, sed in aliō cognoscitur sive existat, sive non existat. v. g. quando quis in hymne cognoscit rosam, & quando ex alterius relatione cognosco Romanam esse.

S. 38. Objectum hujus cognitionis Angelicæ statuimus (1) Angelum ipsum. Quia nisi seipsum cognoscere posset, minoris esset perfectionis quam homo, qui seipsum cognoscit. Et nullum indicium apparet, cur hæc cognitio Angelo sit deneganda, præprimis cum adsit potentia intelligendi sufficiens, objectum satis proportionatum & propinquum cum reliquis ad agnoscendum requisitis necessariis, ut ita oleum perdant & operam, qui h. m. argumentari solent: (1) Angelus est substantia singularis, Ergo non est

F

cognoscere

nis actum eliciendum, requiratur,) est autem illa tunc necessaria, quando objectum cognoscibile l. non est praesens facultati cognoscenti, l. inter illud & hanc nulla intercedit proportio. Jam verò quia Angelus ratione proprii intellectus non est impropotionatus, est enim spiritus ut intellectus, nec etiam absens, sed sufficienter praesens intellectui est, eapropter sine ratione fingitur species intelligibilis, per quam Angelus seipsum cognoscat. Posteriorem quæstionem quod concernit, in eâ Becanus in Theolog. Scholaſt. part. I. tr. 3. c. I. q. 7. negativam defendere allaborat existimans Angelum à cognitione sui cessare non posse. Hocque ex aliis viventibus probat: *Omnia* inquit, *alia viventia* habent aliquam actionem vitalem, à quâ nunquam cessant, ut patet in plantis & animalibus, quæ insuper nutriuntur, E. Angeli habere debent actionem vitalem, à quâ nunquam cessent, quæ non est alia, quam ipsorum cognitio, quia inter omnes actiones nulla est magis Angelo naturalis, quam hæc cognitio, quâ cognoscit seipsum Hactenus ille. Verùm hanc Becani sententiam in dubium vocare licet, si maximè Angelis tanquam viventibus aliqua operatio naturalis & perpetua concedenda sit, ex eō tamen nondum sequi videmus, hanc operationem esse cognitionem, quâ seipsum cognoscit, cum sufficiat cognitio in genere. Sicut enim alia viventia à nutritione nunquam cessant, ita dici potest, Angelos nunquam cessare à cognitione, sed semper aliquid cognoscere, ita tamen, ut non necessariò cognoscant seipso, cum ex oblatione alterius cujusdam objecti Angelus se posset ad illud convertere, & à cognitione suipius cessare.

§. 40. Statuimus(2)hujus cognitionis objectum Angelos alios, & quidem ita, ut etiam Angelus inferior cognoscat superiore & vice versa, etiam si vel maximè diversitas essentialis & specifica inter illos admittatur; etenim quâ ratione

220
120

ratione mutuam in tam nobilissimâ Republicâ societatem agere possent, nisi se invicem cognoscerent? Rectius igitur dicitur, Angelum unum cognoscere posse alterum, cum alter sit objectum intellectui proportionatum, est enim immaterialis & fieri potest sufficienter praesens; sed quomodo cognitio ista fiat, explicandum est. Dicendum igitur primo: Quod Angelus, dum propriam suam substantiam cognoscit, non posset alterum Angelum cognoscere, ratio est, quia in substantiâ cognoscentis Angelii alius Angelus cognoscendus scilicet non continetur, nec contentus fuit, vel formaliter, vel virtualiter. Et licet unus Angelus conveniat cum altero in praedicatis quibusdam essentialibus, illa tamen saltim sunt communia, & sic in propriâ suâ substantiâ cognoscit quidem alium Angelum, sed tantum quoad communia praedicata & essentialia, non autem quoad propria. Deinceps notandum: quod si cognoscendus Angelus sufficienter praesens sit cognoscenti, possit ab eô cognosci sine specie intelligibili quoad substantiam suam; nam Angelus per se est objectum intelligibile, cum sit immaterialis, Si ergo adhuc accedit sufficiens propinquitas ad intellectum, non opus est specie intelligibili, sed sine eâ potest cognosci objectum. Postea observari debet: Quod si Angelus cognoscendus distat à cognoscente, cognoscatur per speciem intelligibilem; Ratio est, quia inter objectum cognitum & potentiam cognoscentem debet esse propinquitas, cum autem Angelus cognoscendus quoad substantiam non sit propinquus, requiritur, ut per speciem intelligibilem fiat propinquior & potentia cognoscenti representetur. Unde autem sit, hujusmodi species, diversæ sunt sententiae: Thomas docet eas esse concreatas & in ipsâ creatione Angelorum ipsis esse concessas. Scotus verò putat res acquiri ab objectis, ita ut Angeli cognoscentes eas desumant ab Angelis.

gelis cognoscendis. Sed sententia Thomæ est probabilior, quia non apparet, quomodo unus Angelus sui speciem alteri Angelo imprimat, aut imprimere possit. Unde probabile est, species, quibus Angeli in cognoscendō utuntur, esse ipsorum intellectui congenitas seu concreatas, DEO objectorum vicem supplente & circa objectorum concursum eas infundente. Vaquez magis in eam inclinat sententiam. Angelos habere intellectum in se sufficientem & ad alios Angelos & ad ceteras res creatas cognoscendum in se ipsis sine specie intelligibili.

§. 41. Objicitur (1.) Si Angelus cognoscit alium Angelum, cognitio aut est naturalis, aut supernaturalis; neutrā autem cognitione cognoscit. E, non agnoscit alium Angelum. Quod non sit supernaturalis cognitio, probatur, quia Angelus non est objectum supernaturale; quod non sit naturalis, probatur inde, quia aliàs esset necessaria & Angelus ab illâ cognitione cessare non posset, quod falsum. Respondetur negando consequens esse falsum, quoad illam scilicet partem, quod Angelus naturali cognitione alterum cognoscat. Quod additur hoc modo necessarium esse cognitionem Angeli, ut ab eâ cessare non possit; respondetur esse ambiguatem in voce *naturalis*; interdum enim *naturale* idem est, quod ex viribus naturalibus provenit; interdum idem est ac necessarium; hōc locō opponitur *supernaturali*, & idem est, ac ex viribus naturalibus originem trahens. Unde hoc saltim sequitur, si naturalis est cognitio Angelii, sequitur quodeam habeat ex naturalibus viribus. Posteriori autem modo, quatenus nempe naturale necessitatem involvit, huc non spectat, cum ita non opponatur supernaturali, sed libero. Objicitur (2.) Si Angelus cognoscit alium Angelum, eum cognoscit vel per substantiam, vel per speciem intelligibilem: Neutrō modō eum cognoscit, E. planc

nè eum cognoscere nequit. Quod non per Substantiam eum cognoscatur, patet ex distantia unius ab altero; ut & ex eo, quia si per substantiam alterum cognosceret, alter in cognoscientis intellectum illabi posset, cuiusmodi illapsus soli DEO adscribitur. Quod etiam non possit per speciem cognosci, probatur, quia illa species cognosceretur per aliam speciem, & sic daretur progressus in infinitum, qui admitti non debet. Resp. negando consequens esse falsum, nempe Angelum vel per substantiam suam vel per speciem cognosci. Quod dicitur, concedendum esse illapsum unius Angeli in intellectum alterius, si concedatur eum quoad substantiam cognosci, cum tamen illapsus ille soli DEO attribuatur. Resp. Illapsus, qui DEO tribuitur, non tantum dicitur ratione presentie, sed etiam ratione dominii, h. e. dicitur DEUS, illabi in intellectum, quia non tantum in eo praesens est, sed etiam dominium obtinet, eumque pro arbitrio suo movere potest, hic illapsus soli DEO competit. Hoc autem non obstante potest etiam Angelo concedi illapsus, non quoad dominium, sed quoad presentiam.

§. 42. Ipse quoque DEUS T. O. T. M. cadit (3) sub objectum hujus cognitionis. Ubi presupponenda erunt duo, (1) quod Angelus (ex Theologorum mente) possit considerari l. prout se habet in puris suis naturalibus, l. prout se habet postquam in bono confirmatus fuit, & prout ejus intellectus supernaturaliter elevatus est. (2) Distingendum est inter cognitionem abstractivam & intuitivam. Hæc est cum intellectus per propriam speciem objectum cognoscit l. immediate fertur in objectum actu existens, sibique intimè praesens; qualis cognitio est, cum DEUS, cognoscit seipsum. Abstractiva vero cognitio vocatur, quando objectum non immediate & per seipsum aut per propriam speciem, sed mediata &

in

in aliō seu, pēr speciem alterius rei cognoscitur, qualis cognitio est, quando homo cognoscit DEUM ex effectu alienō. Hisce præmissis dicimus Angelum, quatenus in puris suis naturalibus spectatur, posse cognoscere DEUM esse in rerum naturā, imò etiam quod sic Ens nobilissimum, unum, supremum, Autor & Gubernator omnium rerum &c. Sed hæc cognitio saltim abstractiva est, quatenus enim Angelus seipsum cognoscit, ut effectum causæ primæ nempe DEI, per seipsum cognoscit DEUM abstractivè. Idem dicendum est de cognitione, quâ Angelus alios cognoscit. Si verò sermo est de cognitione Dei intuitivâ, tunc hæc in Angelum, quatenus in puris suis naturalibus spectatur, non cadit, ratio est, quia hæc non nisi per lumen gloriæ datur, quod Angelis non inest per naturam: potest tamen Angelus cognoscere DEUM intuitivè, quatenus intellectus ejus à DEO supernaturaliter elevatus est. Hic verba, quæ notatu dignissima sunt, Viri Magifici atque plurimūm Reverendi Dn. D. Musæi, Theologi Imcomparabilis ex LL. MS. L. de Angelis §. XIX. adscribere non pigrabimur, quando insit: DEUM verò Angeli per vires naturæ quidem cognoscunt abstractivè tantum, in quantum à posteriori & ex rebus creatis cognosci potest. Intuitivè verò cum agnoscunt soli boni Angelii lumine gloriae elevati: atq; hæc illorum cognitio in substantiâ supernaturalis est. Probabile autem est Angelos ante confirmationem in bono & inde statim ab initio suo originis habuisse etiam supernaturalem quandam cognitionem Mysterii TRINITATIS, eamq; abstractivam divinæ revelationi innixam. Duplex enim datur DEI cognitio Angelica, una abstractiva, altera intuitiva. Abstractiva conveniebat Angelis, statim ab initio sua creationis, cum adhuc essent in via & ad beatitudinis statum contendenter. Atq; hæc cognitio abstractiva alia naturalis, alia supernaturalis erat. Naturaliserat, quâ per vires naturæ cum seipso, rūm res

1114.
128.

res creatas alias cognoscentes, deducebantur in cognitionem
unius supremi & independentis entis, quod ceterorum omnium
causa & super omnia colendum esset; perinde ut homo ex consi-
deratione huius universi deducitur in cognitionem DEI, ut ele-
ganter ostendit Paulus Roman. 5. Supernaturalis cognitio erat,
qua cognoscebantur, quae ex rebus creatis de DEO cognosci non
possunt, qualia sunt Mysterium Trinitatis, quod nec Angelus,
nec homo ex rebus creatis investigare potest, & DEI decreta
libera, qua quandoq; Angelis revelata sunt. Horum ergo cogni-
tio Angelis non obrigit p r vires naturae, sed si obtigit ex reve-
latione supernaturali obrigit, qua proinde supernaturalis est.
Hactenus ille.

§. 43. Res quoque materiales (4) ab Angelis cogno-
scuntur, quia sunt ex eorum numerō, quæ intelligibilia sunt.
Et sanè, si quicquam datur quod obstat, quò minus intelle-
ctus Angeli feratur in res materiales, illud erit hoc, quod
inter res materiales & inter intellectum Angelicum nulla sit
proportio; hoc autem non obstat; alias dicendum esset,
DEUM res materiales cognoscere non posse, cùm inter
intellectum divinum & res materiales itidem nulla sit pro-
portio, quia autem rerum materialitate non obstante res
materiales à DEO cognoscuntur, ideo eadem non obstante
cognosci quoque poterunt ab Angelis.

§. 44. Hic utilissima juxta & jucundissima quæstio
agitatur, An Angelus cognoscat cogitationes & conceptus
alterius Angeli? Ubi dicendum, quod Angelus possit alte-
terius Angeli conceptus & cogitationes cognoscere per
conjecturam ex effectibus vel externis quibusdam signis; si
enim hāc ratione homo etiam alterius cogitationes cogno-
scere potest, nihil videtur obstat, quò minus Angeli alterius
Angeli cogitationes h. m. cognoscat. Deinceps dicendum,
quod Angelus non possit alterius Angeli cogitationes & con-

G

ce-

ceptus intuitivè cognoscere, & quatenus sunt in alterius intellectu, quod ex eō patet, quia soli DEO cognitio illa in sacris adscribitur. Denique cogitationes subjacent arbitrio & potestati illius Angelis, in cuius intellectu sunt. Ergo sine ejus permissione non possunt innescere alii Angelo. Quō accedit, quod aliis Angelus non habeat species intelligibles, quibus represententur cogitationes alterius, aut conceptus interni. Objic. (1.) Si Angelus per externa signa non potest alteri Angelo significare suos conceptus, sequitur, quod omnino alter illos cognoscat, quatenus sunt in intellectu alterius. Antecedens est verum. E. & consequens. Resp. negando consequentiam. Licet enim Angelus unus non possit per externam vocem aut signum alteri manifestare suas cogitationes, inde tamen non sequitur, alterum intuitivè cognoscere cogitationes alterius, cum alter pro subitu & arbitriō suō possit alteri eos manifestare per aliquam speciem intelligibilem. Objicitur (2.) Cogitationes sunt objecta spiritualia & actu intelligibilia. Ergo unus Angelus cognoscit cogitationes & conceptus alterius Angelis. Respondeatur, ad hoc, ut aliquid ab altero cognoscatur, non sufficere, si sit objectum spirituale, sed requiri etiam in cognoscente potentia alterius, ut ea sit sufficienter instruta & habeat omnia adminicula ad objectum illud cognoscendum. Quia intellectus cognoscentis Angelis non habet species cogitationum alterius, nec aliud quippiam, per quod possit penetrare in cognitionem illarum cognitionum, patet, quod eas cognoscere non possit, licet sint spiritualia objecta. Inquis: poterit tamen Angelus alterius intellectus præsens esse, & consequenter in eō cognoscere cogitationes, qua ratione non opus habet specie. Respondeatur, negatur consequentia; quia enim, ut dictum, Angelus cogitationum & conceptuum suorum plenum habet dominium, ideo

pro

111
129.

pro suâ libertate & arbitriô potest alteri manifestare suas cogitationes & non manifestare, utut præsens sit. Declarari solet res exemplô Christi corporis gloriosi, Christus perfectum corporis sui habet dominium, unde potuit efficere, & aliquando etiam reipsâ effecit, ut licet alii præsentes essent, nihilominus corpus suum ab illis non videretur, prohibendo scilicet, ne species visibilis à corpore diffunderetur in visum & oculos adstantium. Simili ratione poterit Angelus cogitationes suas ita ordinare, ut quamvis alii præsentes sint Angeli, in eorum tamen cognitionem non veniant.

§. 45. Deniq; (5) futura etiam Angeli cognoscunt. Sunt autem futura in duplî differentiâ. Quædam enim ex causis naturaliter agentibus & ad unum oppositorum determinatis dependent. Quædam dependent ex agentibus liberis. Illa agnoscunt Angeli, certò abstractivè tamen eum in modum, quô Mathematicus futuram ecclipsin cognoscit. Hæc non cognoscuntur nisi conjecturaliter. Idem sentiendum est de cogitationibus cordis humani, quos Angeli non cognoscunt nisi ex signis quibusdam & effectibus eos conjiciendo. Unde futura contingentia prædicere & hominum cogitationes cognoscere posse in Scripturis affertur, ut signum quoddam Deitatis & ratio cognoscendi DEum. Esa. 41. v. 25. dicitur: indicate, quæ obventura sunt in posterum, ut cognoscamus vos esse veros DEOS. Verkündiget uns was hernach kommen wird / so wollen wir mercken / daß ihr Götter seid. Esai. 46. v. 9. 10. Das ich verkündige zuvor / was hernach kommen soll / und vorhin / ehe denn es geschicht / und sage: Mein Anschlag bestehet / und ich thue alles / was mir gefällt: Ich rüffe einem Vogel vom Aufgang und einem Mann / der meinen Anschlag thut / aus fernem Lande. ic. Hæc loquuntur de futuris contingentibus.

2. Par. 6. 30. Tu solus nosti cor filiorum hominum. Jerem.
 71. 10. Pravum est cor hominis & inperscrutabile, quis co-
 gnoscat ipsum. Ego Jehova Scrutator cordis & Probator
 rerum. Psal. 44. 22. ipse cognoscit abscondita animi. Duo
 hic sunt, quæ veniunt in quæstionem. Unum concernit fu-
 tura contingentia; Alterum secreta cordis humani. De fu-
 turis rebus nota eas esse in dupli differentiâ: Quædam de-
 pendent à causis naturaliter agentibus & ad unum determi-
 natas; Aliæ verò à causis liberis. De prioris ordinis futuris
 rebus dubium non est, quin cognitæ & perspectæ sint Ange-
 lis. Nam ut causas naturales, illorumque vim agendi An-
 geli penitus cognitas & perspectas habent; ita quos effectus,
 quô tempore productaræ sint, prorsus cognitum & explo-
 ratum habent. Est enim connexio necessaria, inter effectum
 & causam naturaliter agentem & ad unum oppositorum
 suâpte naturâ determinatam. Hinc homines etiam hujus-
 modi res futuras cognoscere possunt ex suis causis, ut patet
 exemplô Eclipseos, quam Mathematicus longè antè, quam
 existat, præcognoscit ex suis causis, quia autem cum causis
 secundis concurrit DEUS tanquam causa prima, qui causas
 secundas in agendo impedire potest, & pro ratione provi-
 dentiæ suæ quandoque impedit, Angelî res futuras à causis
 ad unum determinatis dependentes cognoscit quidem, sed
 sub conditione, nisi forsan causa secunda per primam impe-
 diatur, & novit proinde res futuras, quod de lege naturæ
 & DEO suum concursum ipsi naturæ debitum præstante,
 certò futuræ sint. Sed quod attinet ad res futuras, quæ à
 causis liberis dependent, & aliâs communiter futura con-
 tingentia dicuntur, de fide est, quod eas certò prænosse soli
 DEO conveniat, & proinde illarum cognitio certa in An-
 gelos non cadat, quod quidem evincunt Scripturæ loca ad-
 ducta. Idem potest etiam ostendi ratione. Si enim Angelî
 cogno-

cognoscerent futura contingentia, sive res futuras à causis liberis dependentes, tunc cognosceret eas vel in se immediate, vel in suis causis. Sed in se immediate cognoscere non possunt, quia in se immediate nullum habent esse; hōc ipsō enim, quod futura sunt, reipsā nondum sunt; neque in suis causis cognoscere ea possunt, quia causæ liberæ hōc ipsō, quod liberæ sunt, indifferenter se habent ad futuritionem, ut loquuntur, rei producendæ, & ad non futuritionem ejusdem, atque sic in causis liberis non potest magis cognosci rem contingenter futuram esse futuram, quam non esse futuram. Relinquit ergo, quod futura à causis liberis dependentia sub Angelorum cognitionem certam quidem & infallibilem non cadant.

§. 46. Quod ad secreta cordis attinet, rursus de fide est, quod soli pateant DEO, sub Angelorum verò cognitionem certam non eadant, idque rursus evincunt loca Scripturæ allata. Sed ratione ostendere, quod Angelis secreta cordis non pateant, difficile est. Videtur autem reddi posse hæc ratio; Si secreta cordis humani inspicerent & certò agnoscerent Angelī, utique per species quasdam impressas perspicerent & cognoscerent illa. At verò species illas impressas vel haberent Angelī ab ipsis secretis cordis, tanquam ab objecto, vel à DEO impressas. Sed non habent eas ab ipsis secretis cordis. Hæc enim sunt actus quidam spirituales & interni, qui nec diffundunt à se species suæ parte naturâ, nec ullam in Angelorum intellectum vim agendi habent. Sed nec à DEO infusas habent species illas, quia Scriptura teste, DEUS sibi soli reservavit scrutinationem cordium humanorum. Neq; etiam videtur divinæ providentiæ convenire de lege communī & ordinariâ species infundere intellectui Angelico, per quas occulta cordis humani innotescerent; neq; enim pax & tranquillitas Reipublicæ in civili societate stare possent, si secreta cordis humani æquè omnibus

G 3

pate-

patescerent Angelis. Hac autem intellecta volumus de cognitione futurorum contingentium & secretorum cordis humani quæ Angelis per naturæ vires de lege communi obtinet. Quod enim quandoque futura contingentia, & secreta cordis humani Angelis innescant per divinam revelationem, facile largimur, sed hæc cognitio Angeli supernaturalis est. Si hic objici potest, quod Dæmones sive mali Angeli sæpe prædixerunt futura contingentia, ut passim docent Historiæ. E. futura contingentia videntur Angelis esse nota. Sed Resp. Angelos sive Bonos sive Malos non nosse futura contingentia certò, ut hactenus ostensum; interdum tamen eos cognoscere futura contingentia conjecturaliter ex suis principiis & hominum inclinationibus; Atque' hinc est, quod Dæmones in suis *Oraculis*, quibus prædixerunt futura, plerumque locuti sunt ambiguè, ita ut in utramque partem prædictio futurorum explicari posset. Deinde Angeli mali efficaces sunt in filiis incredulitatis, & quos semel habent in potestate, eos deinde pravis suggestionibus excitant & efficaciter movent ad perpetranda, quæ ipsi volunt, quæ proinde futura ipsi prædicere possunt, quod illorum causæ ipsi sunt non quidem Physicæ, sed morales, fraudando, movendo, impellendo homines ad agenda ea, quæ futura esse prædixerunt. Merè contingentia autem, quæ à causis liberè dependent, certò præscire non possunt.

§. 47. Et hæc sufficiant de Intellectu. Voluntatem autem dari in Angelis apparet inter alia ex eô, quia intellectu sunt prædicti, cuius adminiculô cognoscere possunt ea, quæ à voluntate appetenda l. fugienda sunt, quapropter ubi datur intellectus, qui cognoscit ea, quæ voluntas appetere l. aversari debet, ibi necessario quoque concedenda est voluntas. Voluntas igitur Angeli est facultas, quæ id, quod ab intellectu

intellectu fuit cognitum, vel appetit vel aversatur. Hinc duo actus voluntati Angelorum competunt: (1) appetitio s. amor (2) aversatio; ille actus respicit bonum, hic malum. Duplex autem voluntas Angeli: (1) efficax, (2) simplicis complacentiae. Illa est, cum Angelus appetit aliquid, ut velit illud producere ac acquirere; sic bonorum Angelorum voluntas est, quâ volunt DEUM laudare, efficax, quia non tantum laudibus DEI delectantur, sed ipsas etiam decantare solent. Hæc vero est, cum Angeli re aliquâ delectantur, eam tamen producere nolunt e. gr. cum delectantur Mysteriis divinis, Incarnatione, Trinitate. Objectum voluntatis, Angelicæ sunt omnia quæ ab intellectu cognoscuntur, & quidem bona, tum mala: circa illa versatur appetitio voluntatis; circa hoc autem versatur aversatio.

§. 48. Verum quod in Angelis nulla detur voluntas sequentibus argumentis videtur probari posse. (1) Quicquid movetur, non est in Angelo. Voluntas moveritur. Ergo non est in Angelo. Major probatur quia principium mobilitatis est materia, quicquid ergo movetur, habet materiam, quod autem materiam habet, non est in Angelo, E. nec illud est in Angelo, quod movetur. Minor probatur ex lib. 3. de An. tex. 54. Resp. Major potest dupliciter intelligi, (α) ita; Quicquid movetur, motu Physico, non est in Angelo, (β) Quicquid movetur id est, quâcunque ratione mutatur, id non est in Angelo. Si priori modo major intelligitur, vera est, sed tunc negatur Minor, quod voluntas moveatur motu Physicō, quod enim tali motu movetur, id involvit materiam, quæ in voluntate Angelicâ non est. Quod attinet probationem quod Angelis sint immutabiles. Resp. Angelos immutabiles dici non *absolutè*, quatenus nullius mutationis sunt capaces; sed secundum quid, quia scilicet motu physicō non possunt moveri v. gr. generatione, augmentatione & reliquis speciebus.

Spéciebus. (2) In quocunq; non est appetitus, in eō non est voluntas: In Angelis non est appetitus. Ergo in Angelis non est voluntas. Major probatur, quia voluntas est appetitus, ubi ergo non datur Appetitus, ibi nec voluntas. Minor probatur, quia appetitus importat imperfectionem, res enim appetitur, quæ nondum habetur; in Angelis autem præsertim beatis talis imperfectio concedenda non est. Resp. negando Minorem, quod in Angelis non sit appetitus vel desiderii vel complacentiæ. Appetitus desiderii est, cum quis appetit rem absentem; Appetitus complacentiæ est, cum quis delectatur re præsenti. His præmissis negatur, quod omnis appetitus, imperfectionem importet, nam appetitus complacentiæ imperfectionem nullam importat. Deinde licet appetitus Desiderii involvat aliquam imperfectionem; illa tamen non repugnat Angelis, cum Angeli non sint entia perfectissima, sed rectè dicuntur aliquid desiderare, v. gr. bonum aliquid supernaturale. Objic. (3) Voluntas est tantum in creaturâ rationali, teste Aristotele I. 3. de An. textu 43. Angelus non est creatura rationalis, cum tò rationale competat animali, ergo in Angelô non est voluntas. R. Aristoteli h. l. sermo non est de Voluntate in genere, quasi omnis voluntas detur in rationali, sed sermo est, de Voluntatentum humana, vel de Voluntate, quæ est facultas animæ rationalis. Unde ex h. l. hoc saltim probari potest, quod Angelis non competit voluntas humana, quod totum conceditur.

S. 49. (4) In quō non est sensus, in eō non datur voluntas; in Angelis non est sensus. Ergo. Major probatur, quia voluntas præsupponit objectum suum cognitum esse ab intellectu. Intellectus autem sine sensibus cognoscere non potest. Ubi igitur sensus non sunt, ibi cognitio ab intellectu fieri non potest, & consequenter nulla potest.

132.

test adesse voluntas. Resp. negatur Major, procedit tan-
tum de voluntate humanâ. (5) Si in Angelis daretur vo-
luntas, boni Angeli vellent malum, & mali bonum. Con-
sequens est falsum E. & antecedens. Major probatur, qui
a voluntas est potentia libera, potentia libera autem versa-
tur circa opposita. Resp. negatur consequens esse absur-
dum, Angelos scilicet liberè aliquid velle posse. Quod
probationem attinet, in quâ dicitur, si Angeli liberè aliquid
volunt, sequitur, quod boni possent velle malum, & mali
bonum. Resp. hanc consequentiam esse nullam, quia in
Angelis bonis salva manet libertas, licet malum velle non
possit, manet etiam in malis Angelis salva libertas, licet bo-
num velle nequeant. Hoc ut ostendatur, notandum est, du-
plicem esse libertatem, alteram contradictionis, alteram
contrarietatis. Utraque libertas est in Angelis bonis & malis,
licet illi & malum, & hi ad bonum se convertere nequeant;
potest enim bonus Angelus velle aliquid bonum particula-
re, & non velle, quæ est libertas contradictionis: potest et-
iam hoc & illud bonum velle, quæ est libertas contrarieta-
tis. Sic Angelus malus licet necessariò velit malum, potest
tamen velle hoc malum & non velle in particulari, potest
velle hoc, & velle aliud malum.

§. 50. Ipse actus hujus voluntatis non est ipsa essen-
tia, sed motus accidentalis realiter distinctus à substantia
angelicâ. Hic verò silentii supparo minimè involvendum
est, (quod quidem non ad cathedram Philosophicam, sed
Theologicam pertinet, illustrandæ autem hujus rei causâ id
ex Theologis; ast cum pace & veniâ ipsorum recensemus)
quod nempè initio voluntas angelica libera & indifferens
ad bonum & malum fuerit, cùm quoad libertatem exercitii,
tum quoad libertatem contrarietatis; posteà verò desit in
ipsis libertas seu indifferentia ad bonum & malum. Qui-

H

dam

dam enim libertate suâ abusi & in peccatum prolapsi sunt, atque hi suâ culpâ amiserunt hanc libertatem, & jam tantum sunt determinati ad malum. Cæteri verò recte usi fuerunt suò arbitriô, & in primævâ integritate perseverarunt, atque hi constantiæ suæ præmium adepti sunt; in quibus itidem desuit indifferentia ad h̄cnum & malum, cum peccare & male agere amplius nequeant. Interim tamen tūm in bonis tūm in malis Angelis salva mansit libertas, quia Angeli boni possunt bonum aliquod in particulari velle & non velle, & bonum illud præ isto eligere. Idem dicendum est de malis, siquidem & hi possunt malum aliquod in particulari eliger, eligere hoc & eligere istud. Atque hæc libertas in tribus potissimum esse potest. 1. in ordine ad actus immanentes diversos in potentia. 2. in ordine ad diversa objecta. 3. in ordine ad diversos effectus extrinsecos.

§. 51. Hic tamen sunt nonnulla, quæ libertati Voluntatis Angelorum obstat evidentur: (1.) Si DEUS præscivit ab æterno omnes voluntatis Angelicæ actiones, sequitur, quod voluntas Angelorum in actionibus suis non sit libera; Verum est prius. E. & posterius. Consequens probatur, quia si aliter eveniant actiones voluntatis Angelicæ, quam à DEO fuissent prævisæ, sequitur præscientiam DEI non fuisse certam & infallibilem, & DEUM non recte præscivisse illas actiones, quod absurdum. Resp. Major dupliciter intelligi potest. (1.) de *absoluta necessitate* hoc modo: Si DEUS præscivit angelicæ voluntatis actiones, illæ erunt necessariæ absoluta necessitate, ita, ut nullō modō, nullō respectu aliter se habere possint; Sic negatur consequens, cum præscientia rebus hujusmodi necessitatem nunquam afferat, ut patet, si seorsim consideretur scientia *naturalis, libera, media*. Naturalis versatur circares possibles tantum; unde actionibus Angelorum, quæ jam dum fiunt, aut certè fient, nullam nec-

133

necessitatem affert, cum ad actiones prout fieri aut futuræ sint, nullum planè respectum habent. Nec etiam *Liberæ Scientia DEI* infert rebus necessitatem absolutam, Res enim circa quas versatur libera Scientia, prius sunt, vel saltim esse concipiuntur, ut futuræ, vel præsentes, quām cognoscuntur per liberam DEI Scientiam. Prius requiritur, ut actio sit futura, vel in præsenti fiat, quām à DEO cognoscatur: unde Scientia, quæ aliquō modō posterior est illis futuris, nullam ipsis potest inferre necessitatem absolutam. Idem de scientiâ *Media*, quâ DEUS futura conditio-nata præscit, dicendum est; Ille enim presupponit aliquid esse sub conditione futurum, poste à DEUS præscit per illam *Conditionarum istud futurū*. Unde Scientia *Media* nullam ipsi inferet necessitatem absolutam. Patet ergo majorem de ab-solutâ necessitate intellectam falsam esse. (2) Major intelligi potest de necessitate ex hypothesi; quæ simul cum libertate & contingentiâ stare potest, h. m. Major vera est, & potest concedi totum argumentum.

§. 52. Deinde (2.) obstat, quod causa secunda à primâ movetur, Angelus est causa secunda. E. movetur à primâ, & consequenter necessariò agit id, ad quod movetur, & sic non est agens liberum. Resp. Major est falsa, quod omnis cau-sa secunda à primâ moveatur; Natura enim causæ secundæ in hoc consistit, ut dependeat à DEO causâ primâ in esse fieri & operari, ita ut causa prima seu DEUS concurrat ad esse causæ secundæ, ad fieri ejus cum fit, & cum ipsâ simulo- peretur, ut autem præterea moveat causam secundam, id non requiritur. Confundi ergo videtur distinctio causæ ad instrumentalem & principalem cum distinctione in causam primam & secundam: Principalis movet instrumentalem e. gr. faber malleum, sed prima non movet secundam. Ob-stat (3.) Positō fine necessariò appetuntur media ab Angelis. E. non agunt aut voluntate suâ appetunt libere. Resp. Hæc

H 2

iterum

iterum probat necessitatem saltim ex hypothesi: factâ enim hâc hypothesi, Angelos velle finem efficaciter, necessariò volunt media, sed per hoc non destruitur libertas; sicut enim Angeli possunt etiam non velle finem, ita media sic appetunt, ut ea possint etiam non appetere.

§. 53. Quamvis verò Angeli omnes pari ad bonum & malum libertate fuerint conditi, non tamen omnes in libertate & perfectione concreatâ perstiterunt sed multi prolapsi sunt in peccatum, & peccando vires ad bonum concreatas suâ culpâ perdiderunt, cæteris in integritate suâ perseverantibus. Atque hi, libertate ad bonum, amissa attraxerunt sibi necessitatem peccandi & determinati sunt ad malum suâ culpâ, ut non possint non peccare, ut patet exemplô Diaboli, qui certè unus est ex Angelis lapsis, & dicitur homicida ab initio defectionis suæ, mendax & Pater Mendacii, adeò ut eum mendacium loquitur, loquatur ex propriis. Et qualis initiô defectionis suæ semel factus est, talis semper sit maneatque, nempe homicida, mendax, mendaci Pater, & qui peccat aliosque ad peccandum inducit, ut quisquis committit peccatum ex Diabolo esse dicatur. Hic monent Theologi, ex quibus obiter hæc & quasi aliud agendo recensebimus, quod quando Diabolus ab initio homicida, item ab initio peccasse dicitur, illud non intelligendum sit de initiô creationis ipsius, sed de initiô defectionis à bonitate sibi concreatâ; nempe initiô statim, cum à bonitate sibi concreatâ Angeli mali defecerunt, determinati sunt ad malum, ut omnes illorum conatus tenderent in homicidia, in calumnias, in mendacia & flagitia quævis, & inde ab initiô illô defectionis Diabolus & cæteri omnes, qui cum illô lapsi sunt, Angeli mali tales perpetuò fuerunt manebuntque in æternum.

§. 54. Quod ergo libertatem voluntatis plenius explicandam

H 26
134.

plicāndam attinet, pro diversitate statū, in quā initio sunt conditi Angeli, & in quō nunc sunt, libertas illorum variat. In statu enim primævō & quæ omnes pollebant libertate indifferentiæ ad bonum & malum, quæ erat quidem voluntatis perfectio, posita in concreatis ipsis viribus sufficientibus ad bonum absque ullō defectu amplectendum & prosequendum, ut tamen necessitatem ad bene agendum ei non imponerent, sed integrum relinquerent, ut etiam deficere à bono & peccare posset. Atq; hic dicitur *status viae*, in quā libertate recte usi ad propositam metam, beatitudinem æternā scilicet rectā tenderent. Qui ergo in concretā bonitate persistiterunt, recteque cucurrerunt, consecuti sunt metam, beatitudinem æternam scilicet, & jam confirmati in bono tantum pollent libertate ad bonum, ad malum non item, per confirmationem enim in bono ita determinati sunt ad bonum, ut deficere ad malum & peccare planè nequeant. Qui verò libertate suā & viribus sibi concreatis abusi male cucurrerunt, peccaruntque, illi ad propositam metam non pertigerunt, sed exciderunt beatitudine æternā & viribus ad amplectendum prosequendumque bonum deperditis, determinati sunt ad malum, ut nunc non nisi malum eligere, velle & agere possint. Quæ ipsorum in malis obfirmatio & libertatis ad bonum amissio, ut imperfectio & miseria maxima est, ita in cæteris confirmatio in bono & libertatis ad malum carentia, perfectio & felicitas summa est. Libertas sane in se, quæ est indifferentia ad bonum & malum, est ingens naturæ intelligentis perfectio, & consistit perfectionis ratio potissimum in hoc, quod cùm facultate polleat natura intelligens ad utrumque oppositorum, possit à malo prorsus abstinere & agere, quod bonum & rectum est. Perfectiōnis quidem ratio consistit in viribus ad agendum bonum & vitandum malum, non in facultate deficiendi à bono &

H 3

agendi

agendi malum. Unde quando per confirmationem in bono sublata est facultas deficiendi à bono & agendi malum, perfectio, quam libertas indifferentiae importabat, non est immutata, sed aucta. Ut enim perfectio est posse agere bonum & vitare malum; ita perfectionis majoris est, ita posse agere bonum & vitare malum, ut malum ne eligere, velle aut agere possint. Contra autem determinatio ad malum cum indifferentia ad bonum, tollit etiam quicquid perfectionis erat in libertate indifferentiae ad bonum & malum, quæ proinde summa est imperfectio & miseria.

§. 55. Huc pertinent ea, quando Autores inter se disceptant, *An quivis Angelus diligit DEUM?* Becanus tract. 3. Theol. Schol. c. I. q. 13. existimat amorem vel dilectionem Angeli duplicem habere respectum (1.) ad bonum, quod ametur (2.) ad personam, cui bonum illud amat. Priori modô dicit amorem vocari concupiscentiae; posteriori verò modô Amicitiae sive benevolentia. Quibus præfloratis putat Angelum necessariò diligere DEUM amore concupiscentiae; Ratio ejus est, quia quivis Angelus naturaliter amat sui ipsius conservationem. E. naturaliter DEUM amat, sine quô conservari nequit. At enim verò Becanus fallit & falitur. Etenim rationem ejus quod attinet, quâ in dicebat, Angelum naturaliter amare sui ipsius conservationem; Monent Autores, id bifariam intelligi posse (α) ut eam conservationem necessariò amet. (β) Ut eam amet liberè, ita ut possit etiam sui conservationem non velle. Si priori modo τὸ amare sui conservationem sumitur, probari nequam poterit, quemlibet Angelum etiam malum appetere sui conservationem, nempe Necessariò; nam sicuti totò die fieri assolet, ut propter evitationem majoris mali, appetatur minus malum, sicut homo ad evitationem magnorum cruciatuum, & multorum dolorum imminentium optare

&

135.

¶ serio appetere potest mortem & sui ipsius eversioem & destructionem : Ita quoque cum Angeli mali cognoscant magna pericula, & maiores cruciatus prævident, dubium esse nequit, quin ob evitatem illorum possint sui ipsius destructionem expetere, ut scilicet h. m. declinare possint cruciatus. Ex quibus palam est, quod Angelus sui conservationem non necessariò appetat & amat, sed libere. Quemadmodum autem non necessariò appetit & amat suam conservationem, ita etiam non necessariò appetit & amat suum conservatorem, nempe DEUM. Hinc rejecta Beccani sententiā adserendum potius, Angelum, si in se spectetur, quatenus scilicet non est lumine gloriæ instructus, DEUM amare libere, ob allatam rationem. Signanter dictum, quatenus lumine gloriae nondum est instructus. Nam postquam Angelo infusum est lumen gloriae, ut DEUM de facie ad faciem cognoscatur, ejusque bonitatem summam perspectam habeat, verissimum est, quod necessariò DEUM prosequatur amore, propterea, quia summam DEI bonitatem tunc apprehendit & nihil in DEO invenit, propter quod ab amore possit cessare, sed quò magis DEUM cognoscit, eo intensor sit amor DEI.

§. 56. Quemadmodum autem Angeli sunt naturæ intelligentes, intellectu & voluntate liberâ prædictæ, ita possunt etiam facultate loquendi, suasque cogitationes cum aliis communicandi. Nam ipsum lumen rationis dicitur, loqui inter se invicem Angelos, suoque sibi mutuo modo spirituali manifestare conceptus. Quod si enim Angeli mutuo sibi haut loquerentur, nulla inter eos esset, nec esse posset societas: hæc ipsa enim communicatione formatur, hæc citra eam stabilis atque firma esse nequit: Vnde Arist. lib. I. Polit. c. 12. Ecquis autem sine grandi absurditate, capaces societatis Angelos esse negaverit? aptitudo enim naturalis

ad

629.

ad societatem videtur esse proprietas creaturæ intellectuali; aut sane in aliud gravius idq; immedicable propemodum absurdum præcipites nos demus, oportet, ut, non indigere Angelos communicatione & sermone, dicamus eò, quod omnia secreta unius cuicunque alteri Angelo manifesta sint. Idque æquè falsum esse absurdumq; patet. Porrò si Angelis nulla competeret locutio, profectò homines DEO magis essent similes, quam Angeli. Etenim Deo convenit loqui posse, h. e. revelare conceptum suum atque voluntatem; loquuntur jam homines, Ergò, quantum ad hoc Angelis homines perfectiores essent, si loqui posse, ceu perfectione quâdam, quâ pollent homines, Angeli carerent, quod rursus concedi non potest.

§. 57. Denique apprimè conveniens naturæ Angelicæ est, posse unum Angelum cognoscere cogitationes alterius, volente eo atque consentiente, eo autem detrectante cognoscere non posse. Quod si autem Angelus non cognoscit actus alterius mentales, illos dum alter occultos habet: potest autem istos cognoscere, si alter velit. Ergò oportet, ut alter possit illos revelare. Quam ipsam actuum interiorum revelationem nos loquutionem dicimus.

§. 58. Per Angelorum loquutionem igitur non intelligimus externam & sensibilem locutionem, quæ lingvæ & palati organo peragatur, qualis est locutio hominum. Angeli enim ut essentiæ spirituales sunt, ita organis corporis omnibus destituuntur, sed cogitationum manifestationem per signa quædam ipsorum naturæ convenientia absque voce sensibili aliis communicant.

§. 59. Duplex dari potest locutio Angelorum, una quæ ipsis per se convenit & connaturalis est, sicuti autem Angeli suapte naturâ sunt Spiritus membris corporeis destituti,

rut̄; ita p̄ se & suāpte nātrā nulla ipsis cōpētit locutio;
 nisi spiritualis & interna absque externā & sensibili voce. Altera locutio convenit iis per accidens, estq;ue iis pr̄ternaturalis, quā scilicet in corporibus assumtis vocem sensibilem, similem formant voci humanæ. Sicut autem per accidens Angelis convenit, ut in assumptis corporibus appa-
 pareant; ita per accidens etiam ipsis convenit, ut voce sensibili loquantur. Quia absque corporibus assumtis etiam possunt in aëre formare vocem sensibilem, eamq;ue articulatam voci humanæ similem.

§. 60. Signa, quibus Angelī ad loquendum utuntur & quibus sibi invicem cogitationes manifestant, consistere vi-
 dentur in speciebus impressis. Videntur enim Angelī polle-
 re facultate liberâ, quā species suorum conceptuum imprimere, cogitationesq;ue suas manifestare possint, quibus-
 cunque & quandocunque volunt: Et quia libere imprime-
 re possunt species suorum conceptuum, quibuscunque vo-
 lunt, loqui etiam possunt uni vel pluribus Angelis simul, ut
 aliis pr̄sentibus non loquantur, nec quid his aut illis lo-
 quantur, cæteri audiant vel intelligent. Et quia per species
 impressas loqvuntur, loqui non possunt, nisi Angelis pr̄-
 sentibus: Ut enim in distans agere non possunt, ita nec spe-
 cies suorum conceptuum imprimere absentibus possunt.
 Quod ad locutionem Angelorum itaque attinet, consistit
 omnis difficultas in eo, quod Angelī sint naturæ merè spi-
 rituales, quibus per se non convenit materialibus vocibus
 ad explicandos mentis conceptus uti, neque etiam appareat,
 quibus spiritualibus signis ad eosdem conceptus aliis ma-
 nifestandos uti possint.

§. 61. Durandus in 2, sentent. dist. 8. quæst. 2. distin-
 guit inter locutionem externam & internam. Externam
 constituit in vocibus naturalibus & sensibilibus, ut & in si-
 gnis

gnis corporis v. gr. nutu; internum constituit in conceptibus internis. Dicit ergo possibilem esse Angelorum locutionem per vocem externam & sensibilem, quam formant in aere similem voci humanæ ad conceptus internos Angelis & hominibus manifestandos. Deinde dicit, si Angelus unus cognoscat alterius conceptus, possibilem etiam esse locutionem per conceptus internos solâ illorum directione ad alios Angelos, perinde ut homo loquitur DEO per conceptus mentis internos, solâ illorum directione ad DEUM. Si autem Angeli aliorum Angelorum conceptus internos introspicere & cognoscere non possint, tum nullam superesse locutionem Angelis præter externam per vocem naturalem & sensibilem.

§. 62. Verum neuter modus caret suis magnis difficultibus. Quod enim ad priorem attinet, sciendum est, Angelis tanquam Naturis spiritualibus per se non convenire locutionem per voces materiales & sensibiles, sed naturis spiritualibus per se non nisi spiritualis convenit locutio; quando autem in assumptis corporibus locuti sunt voce materiali & sensibili in aëre formatâ, per accidens illud fuit & præter illorum naturam. Neque posterior, quia cogitationes & secreta cordis humani non patent Angelorum cognitioni. E. nec Angelorum cogitationes & conceptus interni aliorum Angelorum cognitioni patent, cum utrorumque par ratio sit. Unde communis hodiè sententia est, Angelos loqui inter se per signa quædam spiritualia, quibus intiores conceptus alteri alteris manifestant; sed difficultas est de modo, quo signa illa ab Angelis loquentibus producentur & aliorum Angelorum intellectui imprimantur. Quidam existimant Angelum unum per hoc, quod vult loqui alteri, producere in alterius intellectu signa quædam spiritualia, quibus conceptus sui alteri innotescant. Alii statuunt ipso

ipso conceptus simul ac eos Angelus manifestare vult, producere sui species in alterius intellectu, per quas ei innoscant. Ariage. tract. de Angel. disp. 12. f. 4. docet, DEUM ut Autorem Naturæ & causam primam concurrere cum Angelo locuturo, & ducere in intellectu alterius Angeli speciem conceptuum, quos manifestare alteri vult, ut ita locutio Angeli quoad rem sit Voluntas manifestandi suos conceptus per species, quas quamvis ipse producere & imprimere alterius intellectui non possit, DEUS tamen tanquam causa prima, cuius est, defectum causarum secundarum supplere, producere in intellectu alterius species, per quas ei innoscant. Vel, ut brevius dicam, locutio Angeli juxta hanc sententiam, erit manifestatio conceptuum per species a DEO in intellectu alterius Angelis, cui manifestari debet, productas. Et sane si verum est, quod Angelis non conveniat vis producendi species intelligibiles sive suorum conceptuum, sive rerum aliarum, ut multi existimant, & tamen locutio fieri non potest, nisi per species tanquam signa quædam spiritualia, videtur vero maximè consentaneum, quod DEO tanquam Autori Naturæ & causæ primæ conveniat species conceptuum ad voluntatem Angelis alteri locuturi producere & alterius intellectui imprimere. Hæc enim productio de lege naturæ convenire videtur DEO tanquam Autori naturæ & causæ primæ, cuius est defectum causarum secundarum supplere. Sed nos probabiliorem judicamus sententiam esse, Unum Angelum loqui alteri Angelo, eique manifestare suas cogitationes per impressionem speciei intelligibilis, ut scilicet ordinet suas cogitationes ita, ut ab illis diffundi possit species intelligibilis & alterius intellectui imprimi. Hujusmodi species, quia representat internos conceptus, & eorum quasi imago est, quam primum in alterius intellectu recipitur, hoc præstat, ut ab illo intel-

I 2

lectu

lectu cognoscantur cogitationes istæ, quæ species illa repræsentat. Ex quibus simul apparet, quomodo etiam peragatur Auditio Angelorum, nempe audire dicuntur, quando percipiunt ea, quæ ab aliis manifestantur ipsis per species intelligibles.

§. 63. Deo autem quomodo loquitur Angelus, explicatu difficile non est. DEO enim patent cogitationes tūm Angelorum, tūm hominum, easque cognoscit DEUS per suammet essentiam absque ullius speciei interventu. Unde Angelo, juxta ac homini, ut DEO loqui dicatur, sufficit, si conceptus seu cogitationes suas dirigat ad DEUM, sicut preces nostræ mentales ad DEUM fusæ nihil aliud sunt, quām conceptus mentis ad DEUM directi, quibus quæ petimus, DEO manifestamus absque ullō signo externo, vel specie in DEI intellectu productâ. DICIS: Si Angelus loquitur alteri, ut ei aliquid manifestet, sequitur, quod DEO non loquatur; ratio est, quia sicuti DEO nihil potest esse occultum, ita ei nihil potest revelari. Resp. Argumentum hoc nihil aliud concludit, quām quod Angelus non loquatur eō modō DEO, quō aliis Angelis loquitur, nempe per manifestationem, id quod conceditur. DEUS autem, quando loquitur Angelo, dicunt illam locutionem DEI ad Angelum consistere in illuminatione, quæ nihil aliud est, quām occulta alicuius rei manifestatio. Sed ibi insuper admonent, quod DEUS duplicitate loquatur Angelo per illuminationem seu occulti manifestacionem (1.) quatenus Angelo imprimet novas species, qvam vocant revelationem *claram*; (2.) cum DEUS priores species mutat, cujusmodi revelationem vocant *obscuram*.

§. 64.

§. 64. Potest motus Angelorum non tantum Scripturæ autoritate, Luc. i. c. 26. 2. 15. &c. Sed etiam animæ rationalis exemplō ostendi; hæc enim in hoc, quod est Spiritus, cum Angelis convenit, & post mortem, quando egreditur corpus idque deserit, movetur de spatiō in spatiū & præsentiam suam mutat. Idem de Angelō affirmandum erit, quod, quia non semper eandem retinet præsentiam, localiter (late loquendō) moventur. Et sanè si Angelus esset immobilis, tunc aut immensus aut finito & determinato alicui spatio, unde non egredi posset, semper affixus esset, quod utrumque à veritatis tramite aberrare qui non videt, cœcus sit, oportet. Nam prius nempe immensitas soli DEO convenire in confessio est. Posterius autem nempe Angelum finito & determinato spatio affixum esse arguit maximam imperfectionem, quæ Angelis in perfectissimō creaturarum ordine constitutis attribui nequit, nisi eos ē statu illō desicere & infra hominem & bestias planè detrudere velimus.

§. 65. Dubium hīc verò suboritur, utrum motus ille, quō Angelus de spatiō in spatiū movetur, dicendus sit localis? cui, ut satisfiat, notandum est motum localem sumi bifariām. (1.) strictè, quatenus nihil aliud est, quam talis motus, quō res deserit locum strictè sic dictum & alium locum iterum strictè sic dictum occupat, quō modō Angelī Motus localis dicī nequit, quia Angelus non existit in loco strictè sic dicto, ut ab ejus superficie circumscribatur, nec in tali loco recipi potest, hinc certò colligitur, ipsum de loco strictè sic dicto in aliud moveri non posse. (2.) Motus localis sumitur late pro quavis mutatione spatiī, quando res unum spatiū deserit & ad aliud se confert; quō sensu cœ-

335.

Ium ext̄mum localiter moveri dici potest , quatenus quælibet pars ejus de spatiō in spatiū movetur , hoc modo Angelis tribuitur motus localis , si enim illi jam præsentes sunt huic spatio , illi verò non ; postea autem illi sunt ita , ut præsentes , ei huic amplius præsentes non sint , patet illos de spatio in spatiū fuisse motos .

§. 67. Ex quibus facillimō negotio ostendi potest motum Angelorum non esse physicum , sicuti referente Perio l. 2. de Phil. Nat. Scotistæ opinati fuerunt . Nam Philosophus 6. Physic. text. 32. & aliis in locis docet , motum physicum requirere subjectum dīcēt & divisibile ; Angeli autem cùm sint Spiritus & substantiæ simplices , divisibles non sunt , id propter nec motus physicus ipsis competit . Idem etiam ex eo elucescit , quod principium motus physici , docente Aristotele , est materia & forma ; tale principium autem , quia in Angelis non est , cùm ex materiâ , & formâ non constent , in ipsis etiam non est motus physicus .

§. 68. Motum tamen , qui Angelis competit , ipsis per intrinsecam denominationem convenire censemus contrà Hervæum l. d. 17. q. 1. Cajetanum ad l. part. q. 53. & alios , qui existimarunt , Angelis per denominationem extrinsecam motum competere , quæ sententia est falsa . Etenim ex illâ sequeretur , quod remoto omni extrinseco Angelus spatio sit affixus & moveri nequeat , absurdum autem id esse , quivis intelligit . Huc accedit , quod , si Angelus movetur tantum per extrinsecam denominationem , impropriè moveatur , & consequenter plane non moveatur , sicut enim arbor in aquâ moveri dicitur improprie , quatenus ab eâ semper aqua recedit , imò non movetur ; ita etiam stante sententia Cajetani & Hervæi Angelus non movebitur .

§. 69. Cæterum potentia Angelorum magna quidem , finita tamen est , & potentia diuinæ subiecta . Videtur autem

autem potentia Angelorum non realiter distincta esse ab illorum intellectu & voluntate, sed sicut per essentiam Angeli sunt naturae intelligentes & volentes, ita per eandem, quam intelligunt & volunt, essentiam operantur etiam, quae operari volunt, ut eorum potentia quoad rem nihil sit aliud, quam illorum voluntas efficax ad illud ipsum, quod volunt, intellectus judicio practicō convenienter producendum se excens, non enim apparet ratio, quae inter Angelorum intellectum & voluntatem & potentiam operandi realem differentiam admittere cogat. Angelorum potentia autem non extendit se ad ea, quae potentiam finitam excedunt, & proinde ex nihilo aliquid producere, vel mortuos suscitare nequeunt; utraque operatio in solum DEUM cadit, non in Angelos. Neque omnia, quae sub potentiam finitam cadunt, per se immediate Angeli efficere possunt, sed ea tantum, quae suae naturae & potentiae immateriali proportionata sunt. Unde nec generare, nec substantias corporeas ex subjecto aliquo producere, aut physice eas immutare possunt non enim ipsorum potentia spiritualis proportionata est rebus materialibus, ut eas per se alterare, disponere ad formam substancialē, formamque substancialē educere est potentia materiae per se possint. Possunt tamen Angeli in materialibus etiam & corporeis rebus multa & magna efficere, sed medianib[us] causis materialibus activas passivas applicando. Perspectas enim habet cum vires rerum naturalium omnium, tamen herbarum, gemmarum, lapidumque qualitates occultas, & ut motu locali pollent celerrimō; ita agentia patientibus celerrimē applicare & effectus varios eosque mirabiles producere possunt. Sic Job. i. v. 16. effecerunt, ut ignis de coelo decidet & greges Jobi cum Pastoribus consumeret, & v. 19. dicuntur excitasse ventos vehementes, quibus domus filiorum Jobi concuteretur, & qui in ea.

in ea erant, opprimerentur. Constat etiam, quod excitare possint terræ motus, quod corporibus humanis immittere possint morbos varios, eosque sanare.

§. 70. Probè autem hic distinguere debemus inter effectus, quos Angeli suâ potentia sive virtute agédi per se immediate producere possunt; & inter effectus, quos producunt non per se immediate, sed mediantibus causis materialibus, dum activas passivis applicant. Illi propriè loquendo Spirituales sunt, quemadmodum ipsa etiam Potentia operandi Spiritualis est: & in ordine ad hos effectus Angeli se habent per modum causæ Physicæ. At quæ Angeli in rebus corporeis operantur mediantibus causis materialibus activas passivis applicando, illorum causæ Physicæ sunt ipsæ causæ materiales, quæ sua propria & naturali virtute augunt in subjecta patientia, ea alterant & ad formas novas recipiendas disponunt, ipsasque formas è potentia materiali e-ducunt. Angeli verò ipsorum causæ Physicæ non sunt, sed morales. Habent enim scad effectus materiales productos eum in modum, quò v. gr. qui ignem testo supponit, se habet ad incendium, nempe in genere causæ moralis per applicatiōnem agentium ad patientia. Hic non immerito queritur: An Angeli Miracula facere possint? Miraculum est effectus, qui naturam sive vires naturales excedit. Ex quibus facile patet, Angelos non posse miracula efficere, quia enim miraculum excedit vires naturæ s. agentium naturalium, & ipsi Angeli in numero agentium naturalium continentur, pateſcit, quod miraculum excedit etiam vires naturales Angelorum. Hic autem probè distingvendum inter *miracula* & *Mirabilia*. Licet Angelis negenter productio Miraculorum *Mirabilia* tamen dicuntur posse producere, (Mirabilia sunt actiones l. effectus inusitati, cuius causæ nos latent, si vel maxime sunt naturales, (quatenus sc. agentia naturalia pas-
sivis

1129
170.

sivis applicant, ut insoliti effectus inde oriuntur, qui mirabiles dici solent, cum homines non satis asseque possint eorum productionem, miracula tamen non sunt, quia fiunt ab agentibus naturalibus.

§. 71. De sagis disputari solet, an verè de loco in locum transportentur à Diabolo; an vero per præstigias Diabolicas vis imaginativa sagarum immutetur, ut videantur sibi transferri ad campos aut locos, in quibus cum aliis conveniunt, quamvis reipsa domi in lecto suo sint maneantque. Sanè uterque modus possibilis est, & probabile est, interdum sagarum phantasiam immutari, ut putent se ad communem sagarum locum verè translatos esse. Quod autem interdum verè transferantur, probabile reddunt variis casis, quibus extra domum suam Sagis varia obvenisse incommoda, vulnera & alias mutationes passim historiæ memorant. Quicquid tandem sit, sive verè transportentur, sive per præstigias Diabolicas se transportari existiment, reipsa tamen casu in utroque Diabolo serviunt, eique datâ operâ servientes peccantesque morte dignæ sunt. Et quia incertum est, verene transportentur ad congregaciones aliarum Sagarum, an per præstigias Diabolicas sibi videantur transferri, illorum testimonio, quando in conventiculis suis alias mulieres se vidisse, easque esse sagas testantur, nihil vel parum tribuendum est. Si enim non transferantur verè, sed videntur sibi transferri per præstigias Diabolicas tunc planè nihil tribuendum est ipsorum testimonio; sicut enim Diabolus mendax est & Pater Mendacii, ita periculum maximum est, ne sagarum facultati imaginativæ objiciat species mulierum, quæ sagæ non sunt, & videantur sibi videre mulieres in sagarum numerô, quas non vident. Si autem verè transportentur ad locum conventus, tunc fieri facile potest, ut Diabolus ibi etiam turbet illarum fantasias

K

&

& sensus, ut videantur sibi videlicet mulieres, quas verè non videant.

§. 72. Huic autem obstate videtur illud, quod Diabolus corpora hominum mutare posse in corpora luporum cuius λυκανθρωπία factæ exempla complurima ex Autoribus adduci possent, si chartæ ratio permitteret. Verum enim verò si naturæ vires perpendimus, hanc specierum transmutationem admittere tam corporis nostri dignitas, quam ipsa animæ præstantia prohibet; forma præstantissima material postulat præstantissimam, quæ corpus lupinum respicitu animæ humanæ non est. Quapropter λυκανθρωπία verum sapit figmentum & præstigioria est, cum Diabolus illâ mancipiis suis imponat, formam λυκανθρώπου vel representando, vel glaucoma oculis objiciendo, quô fascinatur, ut homines sibi videantur videre bruta, cùm reverè homines sint, quos vident.

§. 73. Paucis tangenda est ista controversia, quâ queritur, an Angelus, quando movet corpus localiter, imprimat ei aliquem impetum seu impulsus distinctum à motu locali? Affirmativam probabilem esse, quidam censem hanc rationem addentes, quia homo talem impulsus imprimit, ut patet in motu projectorum. Verum contrariū ostendit Soarius, quod scilicet talis impetus non requiratur, rationem subiungit hanc, quia impulsus solum ponitur, ut sit instrumentum moventis, quando movens separatur à mobili; at verò quando movens immediate adest, & in se habet sufficientem vim motivam, non requiritur talis impulsus, ut instrumentum, quando ergo Angelus immediate corpori, quod localiter movetur, adest, talis impetus non requiritur. Non tamen movent alias à se res physicè eas apprehendendo & transportando ut nos lapidem manibus apprehendimus & transportamus: Angeli enim praterquam, quod membra corporea, quibus appre-

1149
121.

apprehendere res alias possint, non habent, penetrant etiam res corporeas quasvis, sed imprimendo eis impulsum, (sic feruntur quandoque homines per præstigias Diabolicas pallio,) cum enim virtus imprimendi impulsum aliis localiter se moventibus conveniat, Angelis denegari eadem non potest; vel consando in iis motum immediate, ita ut rebus, quæ moventur, ad sint, & seipso movendo suumque ubi mutando simul illas de loco in locum moveant. Sanè quando homo v. gr. lapidem manu, apprehendit & alio transportat, tunc apprehensio hæc fit per contactum duorum corporum quorum unum non potest penetrare alterum. Et quia lapis manu tenetur, ut elabi non possit, potest utique transferri, quocunque homo transferri vult. Angelus verò, quia est Spiritus & penetrat quodvis corpus suâ substantia immateriali; non potest ita rem corpoream apprehendere & tenere. Unde cum Angeli transferant res corporeas realiter, necesse est, ut alius detur transportationis modus, quod vel sit per impulsu[m], vel per immediatam motionem.

§. 74. Hic denique notandum, Angelos non posse immittere morbos immediate, quia sicut corpus ex materia & formâ constans producere nequeunt, ita nec quicquid materiale efficere possunt. Sed quicquid hic faciunt, illud saltim faciunt mediately, quatenus scilicet agentia naturalia, à quibus morbi provenire possunt, per motum localem animalibus applicant. Eodem modo respondendum est, quando queritur, an Angeli morbos possint pellere? Nam Angeli non possunt pellere morbos immediate, nihilominus mediate hoc præstare possunt, quatenus agentia naturalia, quæ ad morbos pellendos faciunt, animalibus per motum localem applicant. Sed hæc assertio intelligenda est de illis tantum morbis, qui naturalibus mediis curari possunt. Illa enim media cum Angelis sint exploratisima, ab illis appli-

icari possunt animalibus per motum localem. Quod vero illos attinet morbos, qui mediis naturalibus curari non possunt e. gr. si quis huc referre velit cæcitatem naturalem, illa ab Angelis pelli nequit, sed soli potentiaz divinæ relinquitur.

S. 75. Hic quæstio utilis juxta & jucunda agitur, an Angeli in illis corporibus, in quibus apparent, operaciones vitales etiam exercere possint? Angeli, quando corpora sibi formant, non ipsam materiam disponunt & formam aliquam introducunt, sed materiam v. gr. aërem crassorem cum admixtis aliis Elementis ita possunt movere & dirigere, ut certa corporis figura appareat, sicut in nubibus ob certam exhalationum positionem & situm, qui motu locali fit, & ob certam distantiam variaz apparere possunt figuræ. Hæc corpora conspecta fuere, non autem ipsi Angeli in substantiâ sunt, quamvis ab Angelis tanquam formis assistentibus fuerint mota. Quæstio igitur redit, An in illis corporibus assunitis Angeli possint exercere operationes Vitales? Ubi in primis notandum, quid sit actio Vitalis? Hæc igitur est, quæ à principio aliquo vitali, v. gr. ab animâ, aut ejus facultate aliqua procedit, cuiusmodi actiones sunt edere, bibere, ambulare, generare, loqui &c. Deinde notandum, quod hujusmodi actiones dupliciter considerari possint: (α) quoad substantiam sive essentiam suam; (β) quoad modum productionis, e. gr. deambulatio, tanquam vitalis actio consideratur, quoad substantiam, quando spectatur saltim, ut motio pedum & corporis de loco in locum; quoad modum productionis autem consideratur, quando spectatar, quatenus à principio vitali, nempe à facultate animæ locomotivâ ex imperio appetitus provenit. Quibus præmissis dicendum est, quod Angeli possint in assumptis corporib. exercere actus vitales quoad substantiam, non autem quoad modum productionis: Prius probatur, quia in sacris legitur, quod ederint.

142.

rint, biberint, ambulaverint &c. quæ omnia spectant ad substantiam actionem Vitalium? Posterior probatur, quia ut actio sit vitalis, quoad modum productionis v. gr. ut ambulatio sit vitalis quoad modum productionis requiritur, ut pedes moveantur à facultate locomotivâ animæ, & ut facultas locomotiva & actio vitalis, nempe ambulatio non potuerit exerceri in corpore assumto quoad modum productionis. Idem sentendum est de aliis actionibus, requisita enim, quæ ad modum productionis (actionum scil. vitalium) spectant, in Angelis non dantur.

§. 76. Mentio autem cum facta fuerit generationis, non immeritò quis objicere potest: Si Pater (in humanis) ideo reetè dicitur generare, quia applicat agens ad patiens, sequitur, quod Angelii etiam generare possint. Posterior est absurdum. E. & prius. Consequentia probatur, quia Angelii non minus Agens ad patiens applicare possunt, quam mas, unde si mas ideo dicitur causa moralis foetus & principium generandi, sequitur, quod similiter Angelii quoque sint causa moralis & principium generandi. Huic objectioni ut fatus sit, sciendum est, generationem dupliciter accipi posse, (1.) latè, quatenus est mutatio totius nullò sensibili manente, ceu subjecto eodem. (2.) strictè, quatenus generatio nihil aliud est, quam productio substantiarum, quoad essentiam, producenti similis. His præmissis Resp. ad argumentum limitando Majorem. Si Pater ideo dicitur generare filium, quia applicat agens ad patiens, sequitur, quod Angelii quoque possint generare, voce generationis latè sumtâ, sic posterior non est absurdum. Materialibus enim creaturis data est hæc potentia, ut rem aliquam mutare possint, nullò sensibili amplius manente, id quod videmus exemplo stomachi, qui ex alimento chylum elaborat, & exemplo cordis, quod chylum in sanguinem convertit. Si itaque

materialibus creaturis datum hoc est, ut rem aliquam substantialiter mutare possint, quidnisi Angelis haec Virtus competit, quippe quibus longe excellentior potestas data est, quam materialibus creaturis, immo experientia ipsa testari videtur, quod Angelis potentia genesandi, voce generationis late accepta, competit, non tantum enim Scriptura docet, Angelos sumpè comparuisse Patribus, sed hodie num quoque sit, ut Diaboli hominibus, hominum corporibus induiti, secesserint. Sicut autem omnium consensu verum est, quod Angeli non habeant corpora propria, ita quoque negari non poterit, Angelos qui comparuerunt hominibus, ex aere vel alio aliquo corpore corpus humanum, quod ad tempus induerunt, suscepisse, & sic in aerem substantialiter mutasse, quæ mutatio postmodum repetita fuit, cum corpora illa deposuerunt. Si autem consequens ita intelligitur: Si Pater ideo dicitur generare, quia applicat agens ad patiens, sequitur, quod Angeli etiam generare possint, voce generationis strictè sumta, tunc consequentia neganda venit, Angelis enim, quippe qui Spiritus sunt, non competit visse multiplicandi, adeoque nec substantiam quoad essentiam sibi similem producendi.

§. 77. Quæritur etiam, An Angeli continantur peculiari aliquo domicilio? Multi affirmant Angelos habere peculiare aliquod domicilium, nempe certum ultimum & supra omnes aspectabiles cœlos constitutum, cœlum scilicet empyreum, quod dicitur esse ultra expansionem stelliferam, ultra omnem expansionem constitutum, quod de multa fabulantur Scholastici. Negant autem nostrates Theologи contra Pontificios, Reformatos, Socinianos & Arminianos quosdam. *Ratio sana* nihil demonstrare potest, quæstio autem est de facto, an DEUS factò ipsò Angelis tale peculiare domicilium assignaverit? Quod rationi neque repu-

173.

repugnat, neque convenientius videtur, quam appositum.
Potius ita colligit, Angeli sunt Essentiae spirituales. E. ex se
& suâ naturâ tale peculiare domicilium non exigunt. De-
inceps sunt, ubi DEUS est, & ubique laudem DEI depræ-
dicant. E. peculiari domicilio non opus habere videntur.
Denique sunt Spiritus Administratorii in ministerium cre-
ati, ut non uno in loco, sed variis in spatiis officium sibi de-
mandatum exequantur, E. certum locum sibi non vendicant.
Quod in Scripturâ illius domicilii *hôc sensu*, non fiat mentio,
quodque supra cœlum stelliferum nullum sit aliud consti-
tutum, vide & consule hâc de re Theologos, ad quos hanc
litem dirimendam modestè remittimus. Dixero notanter,
hôc sensu, quia verbum quidem habetur ὀκητήεον, quando
Angeli mali dicuntur reliquisse suum domicilium & quidem
τὸ ίδιον ὀκητήεον *Jude. v. 6.* Ast in aliò, quâm propriò & li-
terali sensu, quandoquidem ajunt domicilium ibi denotare
dignitatem, præstantiam, Imperium & Majestatem, quâ ex-
ciderunt.

§. 78. Quando autem & quô die Angeli creati sunt,
non placet constat. Quidam ante, quidam intra Hexaëme-
tron ipsos creatos esse sentiunt. Ante mundi creationem
qui existimant Angelos esse factos, ab æterno quidem factos
esse non putant, quanquam hanc sententiam nonnulli tri-
buere velint Aristoteli [ex XII. Met. Plotino & Porphyrio. Sed
hæc sententia est aperte contrà fidem: Nam ante mundum
conditum fuisse & extitisse, Scripturarum stylô æternitatis
quædam descriptio est, ut ex Psal. 90. 2. Prov. 8. v. 22. seqq.
Esa. 43. 13. Joh. 1. 1. c. 17. 5, Ephes. 1. 4. patet. Opinio hæc
ideò meritò rejicitur. Unde alii censuerunt, Angelos esse
cum ipso mundo visibili & quidem primò statim die produ-
ctos, imò lucis appellatione quidam ipsos intellexerunt An-
gelos, quamvis verò in contextu historiæ Mosaice liquido
constet,

constet, lucem, quæ die primâ producta dicitur, fuisse corpoream, quæ sub ortu & occasu diem & noctem constituerit. Improbabile tamen non est die primô Angelos esse creatos, neque tamen pro certô id affirmari potest ob Scripturarum silentium. Dies ergò, quô conditi sunt Angeli certò sciri non potest.

§. 79 Dico probabile esse die primô Angelos esse conditos; Cum enim productus fuit homo, Angeli quidam jamtum fuerant lapsi & invidebant hominis felicitati. Probabile ergò est, jam aliquot diebus ante illos fuisse creatos. Deinde cum cœlum fuit primô die productum, probabile est, cœli incolas, Angelos scilicet esse productos, præsertim cum ad Angelorum esse & conservationem aliis rebus, quas prius creari oportuerit, non opus fuerit, sicut in creatione hominis contigerat, qui cum ad sui conservationem pluribus egerat rebus, post cæteras res conditas, quibus indigebat, conditus est. Sed hæc & alia similia utcunque probabilem reddunt opinionem hanc, certò autem & evidenter non evincunt.

FINIS.

EMENDANDA.

§. 3. *hujusmodi*, voluerunt, penetrare. §. 4. *principium*.
 §. 5. *nobilissimum*. §. 14. *Spiritus*. §. 21. *ipſi quandoq; contrectantium, suspicere*. §. 25. *repugnet, secundum*. §. 26. *qua, sit*. §. 27. *sit, accidens, illi, habent*. §. 28. *magnitudinem*. §. 30. *Cœlos, allegatis, Judaico, eos*. §. 33. *amissa*. §. 34. *intelligendi*. §. 38. *ipſam*.
 §. 41. *necessariam*. §. 42. *Magnifici, incomparabilis, sue*. §. 45. *penitus, cognoscunt, cognoscerent, illorumq; §. 46. Sed §. 47. Quapropter, bac.* §. 49. *possint*. §. 54. *beatitudinem*. §. 55. *apparetur, eversionem*. §. 62. *producantur, manifestari*. §. 65. *moveatur*.
 §. 66. *qualibet*. §. 69. *habent*. §. 70. *negetur, excedat*.

§(o) §

114
174

Eximio atq; Literatissimo
DN. HENRICO DÖDINGIO,
Phil. & SS. Theol. Cultori strenuo,

de
A N G E L I S

Disputaturo

FELICITER

acclamat

M. Johannes Christophorus Hundeshagen/
Logic. & Metaphys. P. P.

*

Mentes cœlicolas scrutaris mente favente,
Quod quoque ad angelicos te feret usque choros.

Disquirunt multi multo molimine multa,
Ast & Spiritum est utile nōsse statum.

Benevol. testāndæ scrib.

M. Johannes Crausius, Fac. Phil. Adjunctus.

Hem! quidnilaudes Tibi pro sudore, Dödinge.
Exsurgant tanto? quidni Te chara Parentum
Tellus extollat studiis mox digna daturæ
Præmia? Promittunt *Muse*, promittit honorem
Patria, conclamant mecum, nunc Spiritus almus
Sit præstò cæptis, ut, quam dat lingua loquela,
In laudem cedat, cuius moderamen in altis.

*Hicce paucis erga Popularem & Amicum suum dilectissimum
affectionem benevolum testari voluit, debuit*

M. Johannes Hülsemann.

Dum Sophiæ ex penitâ nunc naturalis abyssو
NATURAM ANGELICAM mente sagace doces,
Rite facis fateor, sed cursu insistere perge,
Sic DÖDINGE tibi laus manet atque decus.

Sic

Sic aliquando potes patios ornare penates,

Et prodeste tuis sic aliquando potes.

Ita ex auctoritate Eximii Dni. Respondentis Dni. Popularis sui honoratissimi, diligentie, in defendendo ardua hoc conamine applaudere voluit, debuit

M. Johannes Christophorus Engelbrächt
Bielfeld. Westphalus SS. Theol. Stud.

ANGELUS est, quem Christianis Mens Diva dicavit,

Hunc Tua, DÖDINGI, pagina docta refert,

Gratulor & vovo, quō mox, velut inde Cathedrā,

Sic è suggestu fundere verba queas !

fecit festinanter sed ολοφύχας fudit

Johannes Ernestus Büthnerus,

Philosoph. & Lingg. Studiosus.

DE sacris geniis quia tot problemata solvis,

Dia minerva tibi munera clara parat.

Scilicet optatam tibi pro sudore quietem

Donabit : Meritis digna sit ista tuis !

Per Eximio atq. Doctissimo Domino Respondenti, SS. Theologiae

& Philosophiae cultori indefesso, amico suo integerissimo

paucula hæc apponere voluit

Johannes Andreas Stahlberg Bilfeldia

Westphalus. Phil. Stud.

Dulcia verba fluunt è nostris undique crenis !

En hodiè prodit VIRTUS, huc usque sub herba

Quæ latuit ; NOSTER DÖDINGUS jure Cathedram

Doctrinis dives scandit , pietate coruscans :

Angelus an, quid, cur, qualis sit ? is ipse docebit,

Ut doceatque DEI quamprimum tanta popellum,

Dulcia vota fluunt è nostri pectoris imo !

*Ita Dn. Respondenti, amico suo mellitissimo
animitus apparetur*

Fridericus Ledelius, Soranus,

Phil. & SS. Theol. Stud.

6050